

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Liiketalous / Julkishallinto ja juridiikka

Elina Rokka

ALAIKÄINEN NUORI VASTAAJANA RIKOSPROSESSISSA

Opinnäytetyö 2012

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Liiketalous

ROKKA, ELINA

Alaikäinen nuori vastaajana rikosprosessissa

Opinnäytetyö

52 sivua + 5 liitesivua

Työn ohjaaja

Lehtori Päivi Ollila

Toimeksiantaja

Kymenlaakson käräjäoikeus

Kesäkuu 2012

Avainsanat

Alaikäinen, nuori, vastaaja, rikos, rikosprosessi

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia eroavaisuuksia rikosprosessissa alaikäisten 15–17-vuotiaiden nuorten vastaajien ja aikuisten täysi-ikäisten välillä. Nuorten rikollisuus on aika ajoin esillä mediassa, joten aihe oli ajankohtainen ja mielenkiintoinen. Mediahuomion kohteena on vuosi toisensa jälkeen nuorisorikollisuuden taso, luonne sekä nuoria koskeva lainsäädäntö ja seuraamuskäytännöt. Nuorisorikosoikeutta pyritään kehittämään koko ajan muuttuvaan yhteiskuntaan sopivammaksi.

Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä käytettiin laadullista eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää, jossa aineiston hankintametodi oli teemahaastattelu. Tätä opinnäytetyötä varten haastateltiin poliisia, syyttäjiä sekä käräjäoikeuden tuomareita. Haastateltavat olivat kahdesta eri tuomiopiiristä. Rikosprosessi käsitellään tässä opinnäytetyössä kokonaisuudessaan, joka kattaa siis esitutkinnan, syyteharkinnan, tuomioistuinkäsittelyn ja rangaistusten täytäntöönpanon.

Tutkimustulos osoitti, että jokaisessa prosessin vaiheessa on eroja alaikäisen nuoren sekä aikuisen välillä. Viranomaisen käyttäytyminen alaikäistä nuorta kohtaan muuttui, sillä poliisi, syyttäjät ja tuomarit ottivat kasvatuksellisen asenteen ja pyrkivät tätä kautta saamaan ymmärrystä nuoren tekoihin ja niiden seurauksiin. Eroja on paljon myös lakiin kirjoitettuna, mutta haastatteluilla saavutettiin myös asiantuntijoiden käytöksessä havaittavat erot.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Business Management

ROKKA, ELINA

Bachelor's Thesis

Supervisor

Commissioned by

June 2012

Keywords

Underage young defendant in criminal proceedings

52 pages + 5 pages of appendices

Päivi Ollila, Senior Lecturer

Kymenlaakso District Court

Minor, young, defendant, crime, criminal procedure

Year after year the level and character of juvenile crime along with juvenile criminal law and sanction procedures are brought up in the media. Juvenile criminal law is constantly being developed to better fit the needs of the ever changing society.

The aim of this Bachelor's thesis was to study differences in the criminal procedures when dealing with minors (between the ages of 15 and 17) as opposed to dealing with adults. The subject is both interesting and current as the media sporadically addresses juvenile crime.

This study was carried out using the qualitative method in which the research was done in the form of a survey. Members of the police, prosecutors and judges of principal trial courts were surveyed for the study of this thesis. The surveys were conducted in two different jurisdictions. This thesis will cover the whole depth of the criminal procedure including preliminary investigation, consideration of charges, trial process and conviction enforcement.

The results found in this study show that each stage of the criminal procedure contains differences when dealing with minors and adults. The behaviour of surveyed officials changed when they were dealing with a minor instead of an adult. This seemed to be mainly due to the police, prosecutors and judges taking more of an educating approach when dealing with teenagers in an effort to try to have them realise what they have done and what consequences their actions will bring. The written law also contains a large amount of differences in dealing with minors and adults, but the surveys made it possible to find the differences in the behaviour of the experts.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	ALAIKÄINEN NUORI RIKOSPROSESSISSA	7
	2.1 Nuori ja rikosoikeudellinen vastuu	7
	2.2 Rikosprosessin kulku	9
3	RIKOSPROSESSI	10
	3.1 Esitutkinta	10
	3.1.1 Poliisin suorittama esitutkinta	10
	3.1.2 Suppea ja laaja esitutkinta	12
	3.1.3 Ennakkoilmoitus	13
	3.1.4 Kuulustelut	13
	3.1.5 Pakkokeinot	15
	3.1.6 Seuraamusselvitys	16
	3.2 Syyteharkinta	17
	3.2.1 Syytteen vireillepano	17
	3.2.2 Syyttäjä ja alaikäinen nuori	17
	3.2.3 Syyttämättä jättäminen	18
	3.3 Alaikäinen vastaaja tuomioistuimessa	20
	3.3.1 Tuomioistuimista	20
	3.3.2 Tuomioistuimen alustavat toimenpiteet	21
	3.3.3 Tuomioistuinkäsittely	22
	3.3.4 Rangaistukset nuorten kohdalla	23
	3.3.4.1 Tuomitsematta jättäminen	24
	3.3.4.2 Rangaistusmääräysmenettely	25
	3.3.4.3 Rikesakko	25
	3.3.4.4 Päiväsakko	26
	3.3.4.5 Ehdollinen vankeusrangaistus	27

3.3.4.6	Nuorisorangaistus	29
3.3.4.7	Yhdyskuntapalvelu	30
3.3.4.8	Ehdoton vankeusrangaistus	31
3.4	Rangaistuksen täytäntöönpano	32
3.4.1	Sakkorangaistuksen täytäntöönpano	33
3.4.2	Nuorisorangaistuksen täytäntöönpano	35
3.4.3	Yhdyskuntapalvelun täytäntöönpano	37
3.4.4	Ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpano	38
3.4.5	Ehdottoman vankeusrangaistuksen täytäntöönpano	39
4	TUTKIMUSAINEISTO JA MENETELMÄT	40
4.1	Tutkimukseen osallistujat	40
4.2	Aineiston hankinta	40
4.3	Aineiston analyysi	41
5	TUTKIMUSTULOKSET	42
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	47
	LÄHTEET	49
	LIITTEET	
	Liite 1. Kuulustelupöytäkirja	
	Liite 2. Esitutkintapöytäkirja	
	Liite 3. Päätös syyttämättä jättämisestä	
	Liite 4. Tuomiolauselma	

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia 15–17-vuotiaita alaikäisiä nuoria rikoksentekejiä koko rikosprosessissa. Käsittelen opinnäytetyössäni nuorta rikoksentekeijää vastaajan näkökulmasta, ja tavoitteenani on avata nuorten rikosprosessia vaihe vaiheelta ja saada tutkittua eroavaisuuksia niin sanottuun aikuisten rikosprosessiin. Aloitan aiheeni esitutkinnasta ja etenen siitä syyteharkintaan ja aina rangaistuksen täytäntöönpanoon asti. Opinnäytetyön tarkoituksena on löytää konkreettiset eroavaisuudet nuorten ja aikuisten rikosprosessista käyttämällä kirjallisuuslähteitä ja haastatteluita.

Käytän työssäni laadullista eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Työssäni on teemahaastatteluja jokaisesta prosessin vaiheesta ja perustelevia näkökulmia siitä, miksi nuorisoprosessi eroaa niin sanotusta tavallisesta aikuisten prosessista. Teemahaastattelulla tarkoitetaan sitä, että se on lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välimuoto. Aihepiiri on tiedossa, mutta kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa eikä järjestystä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 208.) Haastateltavina ovat poliisi, kolme syyttäjää ja kuusi käräjäoikeuden tuomaria. Syyttäjät sekä käräjäoikeuden tuomarit haluavat esiintyä opinnäytetyössä anonyymeinä, ja tästä syystä heidän nimeään ei mainita tutkimuksessa. Haastatteluiden lisäksi opinnäytetyön lähteinä käytän myös monipuolisesti erilaista kirjallisuutta, asiantuntijoiden materiaalia ja luotettavia Internet-lähteitä. Kirjallisuuslähteitä olen käyttänyt laaja-alaisesti eri vuosilta, mutta tiedon tämän hetkinen paikkansapitävyyden olen tarkistanut.

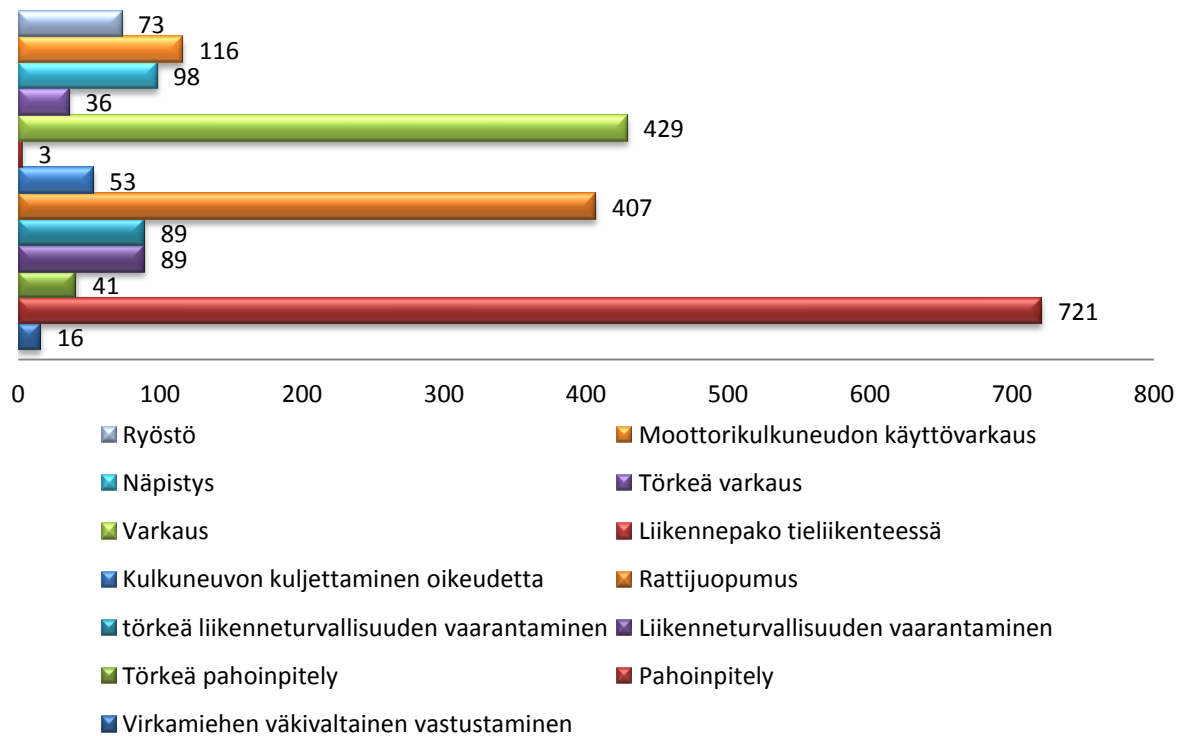
Nuorten rikollisuus on paljon esillä mediassa, kuten esimerkiksi lehdissä ja artikkeleissa, joten aihe on ajankohtainen. Mediahuomion kohteena on vuosi toisensa jälkeen nuorisorikollisuuden taso ja luonne. Lisäksi nuoria koskeva lainsäädäntö ja seuraamuskäytännöt ovat julkisessa keskustelussa kestoteemana, mikä lisää ajankohtaisuutta siten, että nuorisorikosoikeutta pyritään kehittämään koko ajan muuttuvaan yhteiskuntaan sopivammaksi.

2 ALAIKÄINEN NUORI RIKOSPROSESSISSA

2.1 Nuori ja rikosoikeudellinen vastuu

Rikosoikeudellinen vastuu alkaa 15 vuoden iässä, jonka jälkeen nuori on rikosoikeuden kannalta eri suhteissa erityisasemassa. Alle 15-vuotiasta ei voida saattaa rikosoikeudelliseen vastuuseen, mutta vahingonkorvausvelvollisuus on olemassa näinkin nuorella henkilöllä. Rangaistusvastuun edellytyksenä on siis 15 vuoden ikä. (Koskinen 2008, 47- 48.) Näillä 15–17-vuotiailla nuorilla henkilöillä on joukko seuraamusta lieventäviä seikkoja, joita kutsutaan rangaistuksen lieventämisperusteeksi. Näistä lieventämisperusteista säädetään rikoslain 6 luvun 6 §:n 1 momentissa (RL 6:6.1). Lisäksi nuoret tuomitaan tavallista lievemmillä rangaistusasteikolla eikä heitä missään tapauksessa tuomita elinkautiseen vankeusrangaistukseen. Kaikki alle 21-vuotiaat voidaan tuomita nuorina henkilöinä ehdolliseen vankeusrangaistukseen, yhdyskuntapalveluun ja ehdottomaan vankeusrangaistukseen tapauksesta riippuen. Käytössä oleva nuorisorangaistus on myös yksi rangaistusmääräys, joka koskee näistä nuorista henkilöistä vain 15–17-vuotiaita rikoksentekejiä ja tuleekin ainoastaan heille sovellettavaksi. (Honkatukia & Kivivuori 2006, 282.) Toisaalta taas ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitsemisen käytäntöä on pyritty rajoittamaan, eikä näin nyky muodossaan käytössä oleva yhdyskuntapalvelu useinkaan sovellu tämän ikäisille rikoksentekejiä. (Koskinen 2008, 114.)

Yleisesti katsottuna nuoret pyritään saattamaan teoistaan vastuuseen, mutta rangaistavuus tekijän iästä, kehityksestä ja ymmärryksestä johtuen ajetaan mahdollisimman matalalle. Tarkoituksena on ehkäistä nuoren syrjäytyminen rangaistuksen takia tai pyrkiä ehkäisemään mahdollinen syntyvä rikoskierre. (Honkatukia & Kivivuori 2006, 292.) Kuva 1 sisältää tilastotietoa nuorten yleisimmin tekemistä ja tuomituista rikoksista vuoden 2010 aikana. Nuorten tekemät rikokset ovat pääsääntöisesti lieviä rikoksia, joista yleisimpiä ovat olleet pahoinpitelyt, varkaudet ja rattijuopumukset.

Kuva 1. 15–17-vuotiaat oikeudessa tuomitut vuonna 2010 rikostyypeittäin.

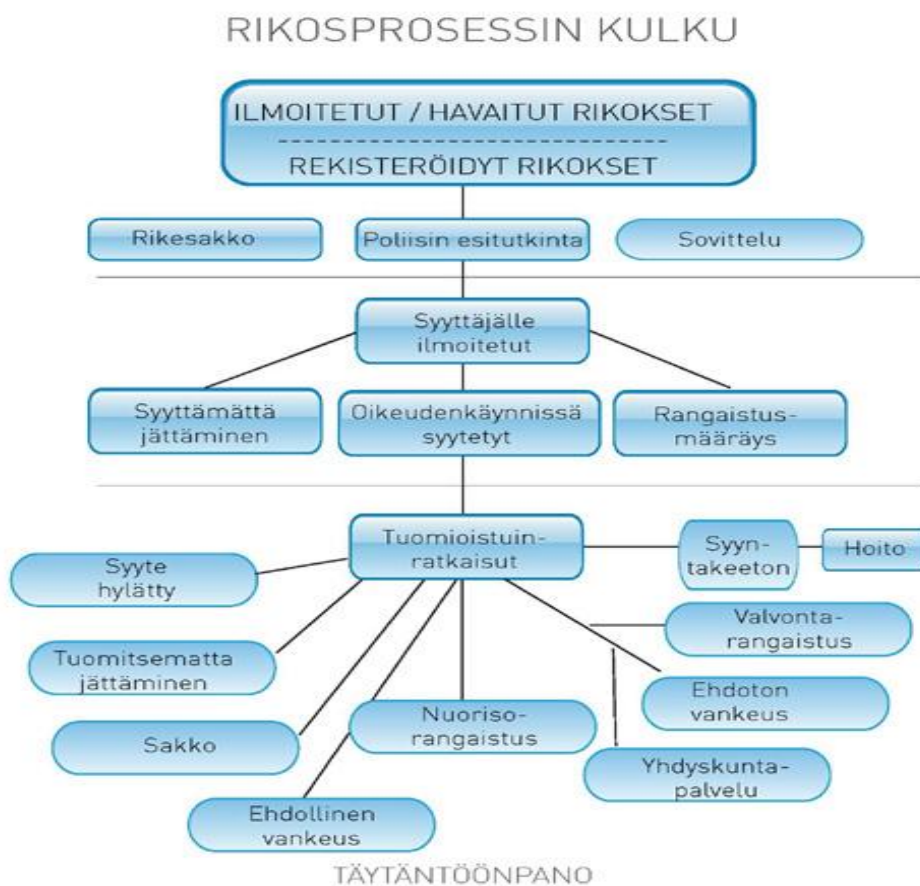
(Tilastokeskus 2012)

Rikoslain lainsäädännön terminologian mukaan nuoret voidaan jaotella kolmeen eri ryhmään. Lapsella tarkoitetaan alle 15-vuotiasta, joka on ikänsä puolesta syyntakeeton ja vapaa rangaistusvastuusta (Marttunen 2008, 17). Lain nuorista rikoksenteijöistä 1 §:ssä (NuorRikL) nuorella rikoksenteijällä tarkoitetaan henkilöä, joka oli rikoksen tekohetkellä 15–20-vuotias. Niin sanottuja nuoria henkilöitä ovat puolestaan 15–17-vuotiaat. Nämä kaksi ikäryhmää on eroteltu myös sen takia, että toisaalta on olemassa säännöksiä, jotka koskevat juuri näitä 15–17-vuotiaita nuoria. (Koskinen 2008, 114.)

On kuitenkin oltava tarkkana, missä yhteydessä näitä kyseisiä termejä käytetään. Esimerkiksi esitutkintalainsäädännössä lapsena pidetään alle 18-vuotiasta henkilöä, vaikka kuitenkin tähän liittyvä laki nuorista rikoksenteijöistä kutsuu kaikkia 15–20-vuotiaita nuoriksi rikoksenteijöiksi. Lastensuojelulaki 6 § (LsL) vastaavasti nimittää kaikkia alle 18-vuotiaita lapsiksi ja alle 21-vuotiaita nuoriksi. Terminologia ei ole muodostunut kovinkaan johdonmukaiseksi, ja epäjohdonmukaisuus voi aiheuttaa mahdollisia sekaannuksia keskusteluissa ja kirjoituksissa. (Marttunen 2008, 18).

2.2 Rikosprosessin kulku

Rikosprosessi jaetaan usein neljään päävaiheeseen, joita ovat esitutkinta, syyteharkinta, oikeudenkäynti tuomioistuimessa ja rangaistuksen täytäntöönpano. Rangaistuksen täytäntöönpanon on usein katsottu kuuluvan rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän piiriin, mutta se voidaan ottaa esille myös yhtenä rikosprosessin päävaiheena. Suppeassa merkityksessä rikosprosessi tarkoittaa yleensä ainoastaan oikeudenkäyntivaihetta. Laajassa merkityksessä sen sijaan rikosprosessiin kuuluvat nämä neljä edellä esitettyä päävaihetta. (Jokela 2008, 5.) Ohessa esitetty kuvio auttaa ymmärtämään rikosprosessin kulkua vaihe vaiheelta. Siinä on esitettyä kaikki nämä neljä päävaihetta sekä kuvattuna vaihtoehtoja, joita poliisin, syyttäjän tai tuomioistuimen on mahdollista päättää asian ratkaisemiseksi.

Kuva 2. Rikosprosessin kulku vaiheittain (Rikosseuraamuslaitos 2012)

Rikosvastuun toteuttaminen on yksi rikosprosessin ydintehtävistä. Tästä syystä prosessi on luotava niin selkeäksi, tehokkaaksi ja yksinkertaiseksi, että on mahdollisuus toteuttaa aineellinen rikosvastuu mahdollisimman varmasti, nopeasti ja huokeasti. Toiseksi rikosprosessissa tulee huolehtia yksilön oikeusturvasta ja menettelyn tulee olla oikeudenmukaista ja täyttää oikeudenkäynnin perusedellytykset. Yksilön oikeuksia ei tule missään vaiheessa loukata tai tarpeettomasti vaarantaa. Syyttömän suojaamisen periaatteen kanssa on oltava erityisen huolellinen, etteivät syyttömät joudu pakkokeinojen kohteeksi, syytetyiksi tai missään tapauksessa tuomituiksi. (Jokela 2008, 6.)

3 RIKOSPROSESSI

3.1 Esitutkinta

3.1.1 Poliisin suorittama esitutkinta

Poliisiviranomainen suorittaa pääsääntöisesti esitutinnan. Tästä kuitenkin poikkeuksena voi erityisrikoksissa erityissäännösten määräämänä muu viranomainen, kuten esimerkiksi tulliviranomainen, suorittaa esitutinnan. Esitutkinnassa selvitetään rikokseksi katsottava teko, tämän tapahtumisen olosuhteet, ketkä ovat asianosaisia, todistusaineisto sekä muut syyteharkintaa ja mahdollista oikeudenkäyntiä varten tarvittavat seikat. Esitutkinta tulee aina suorittaa viivytyksettä ja puolueettomasti. (Havansi 2000,109.) Jos esitutkintalain 2 § 1 momentin (ETL) nojalla kiireellisissä tapauksissa rikosilmoitusta ei vielä välttämättä ole ehditty laatia, on poliisin kuitenkin aloitettava esitutkinta, jos on syytä epäillä, että on tapahtunut rikos. Esitutkinta on erityisesti nuorten tapauksissa suoritettava aina mahdollisimman nopeasti, ja epäiltyä on aina kohdeltava esitutkinnassa syyttömänä. (Helminen, Lehtola & Virolainen 2005, 194.)

Esitutkinnasta laaditaan aina kuulustelupöytäkirja ja esitutkintapöytäkirja. Esimerkit näistä pöytäkirjoista löytyvät liitteistä (liite 1 ja liite 2). Kuulustelupöytäkirja täytetään aina, kun jotakuta asiaan liittyen kuulustellaan. Pöytäkirjaan merkitään kuulusteluissa mukana olleet henkilöt. Esimerkiksi nuorten alaikäisten kuulusteluissa mukana pääsääntöisesti ovat kuulustelutodistaja, huoltajat ja sosiaaliviranomainen. Kuulusteluiden jälkeen henkilöllä on mahdollisuus tarkastaa pöytäkirjan sisältö ja huomauttaa asiasta, mikäli jokin on kirjattu muistiin virheellisenä. Tämän jälkeen,

mikäli huomautettavaa ei ole, kuulusteltavan henkilön on allekirjoitettava pöytäkirja hyväksymisen merkiksi. Esitutkintapöytäkirja laaditaan esitutkinnan päätyttyä siinä kertyneestä aineistosta. Lisäksi siihen tulee merkitä kaikki ne asiaan vaikuttavat tiedot, joilla oletetaan olevan merkitystä syyteharkinnassa tai oikeudenkäynnissä. Nuorten tapauksessa lisämerkintä tehdään aina, kun kyseessä on 15–17-vuotias nuori. Esimerkki tästä merkintätavasta on liitteessä 2. Esitutkintapöytäkirja toimii syyttäjälle perusteena syytteen nostamiselle sekä tukena oikeudenkäynnissä. (Käsikirja esitutkintapöytäkirjan laadinnasta 2010.)

Lainkohdassa käytetään pääasiallisesti kahta sanamuotoa, jotka ohjaavat esitutkintaa. Sanamuoto "on syytä olettaa" tarkoittaa alhaisempaa todennäköisyyttä rikokselle. Lain oikeudenkäynnistä rikosasioissa 1 luvun 6 §:n (ROL) nojalla syytteen nostamiseen tai esimerkiksi pidättämisen lähtökohtana ja edellytyksenä pidetään sanamuotoa "todennäköisiä syitä". Tämä on jo selvästi korkeampi näyttökynnys, mutta jää tuomitsemisen edellytyksenä käytetyn "täyden näytön" vaatimuksen alle. (Jokela 2008, 153.)

Esitutkintaa ei ole syytä suorittaa tai se voidaan jättää tekemättä, jos rikos on ollut vähäinen, teosta ei olisi odotettavissa muuta kuin sakkoa, eikä asianomistaja esitä vaatimuksia (ETL 2.2 §). Suurin osa rikoksista on virallisen syytteen alaisia, mutta on olemassa myös rikoksia, jotka kuuluvat asianomistajarikoksiin. Näitä asianomistajarikoksia ovat mm. kunnianloukkaus, kotirauhan rikkominen ja lievät pahoinpitelyt. Asianomistajarikoksissa esitutkinta suoritetaan vain, jos asianomistaja tekee syytepyynnön. Muutoin poliisi antaa tekijälle sakkorangaistuksen. Syytepyyntö on asianomistajan tahdosta mahdollista peruuttaa siihen asti, kunnes syyte on nostettu eli haastehakemustoimitettu käräjäoikeudelle (ROL 1:16). Uutta syytepyyntöä ei voida tämän peruutuksen jälkeen enää tehdä (ROL 1:16.2). (Jokela 2008, 154.)

On kuitenkin olemassa poikkeuksia, joissa esitutkinta voidaan aloittaa ilman syytepyyntöä. Näitä ovat tapahtumat, jolloin asianomistaja itse ei tiedä tapahtumista, mutta esitutkinta on oleellista suorittaa tämän oikeuksien ja tutkinnan turvaamiseksi. Esitutkinta voidaan suorittaa pyynnöstä, vaikkei asianomistaja itse vaatisikaan rangaistusta, mikäli tämä on lain mukaan tarpeen hänen muiden oikeuksiensa turvaamiseksi (ETL 3.4 §). (Niemi-Kiesiläinen 2000, 24.) On huomioitava, että asianomistajarikos muuttuu aina virallisen syytteen alaiseksi, kun kyseessä on

perheväkivalta tai alle 15-vuotias henkilö (Poliisi 2012).

Syyttäjä voi vielä syytteen nostamisen jälkeenkin määrätä esitutkintaa täydennettäväksi (ETL 15 §). Hän voi myös määrätä, että esitutkinta jätetään suorittamatta tai se keskeytetään, mikäli hän arvioi syytteen jääneen nostamatta. Hän voi myös itse puutteen huomattuaan määrätä esitutkintaa täydennettäväksi. Näistä seikoista huolimatta syyttäjä ei kuitenkaan ole tutkinnanjohtaja, vaikka sitä onkin aika ajoin kaavailtu. (Havansi 2000, 110.)

Myös tuomioistuimella on oikeus määrätä esitutkintaa täydennettäväksi, mikäli käsittelyn aikana tai ennen sitä havaitaan puutteita ja pääkäsittelyä jouduttaisiin tästä syystä lykkäämään. Tuomioistuimen tulee ilmoittaa asiasta syyttäjälle ja kehottaa häntä huolehtimaan esitutkinnan täydentämisestä määräajassa (ROL 5:7 ja 5:11). (Jokela 2008, 296.) Lisätutkinta on useimmiten tarpeellinen tilanteissa, joissa esimerkiksi vastaaja ilmoittaa uuden todisteen, hän kiistää jo aiemmin myöntämänsä rikoksen tai tuomioistuin kiinnittää huomiota seikkoihin, joihin ei aikaisemmin esitutkinnassa ole osattu kiinnittää huomiota. Näitä ovat esimerkiksi syytettä vastaan puhuva näyttö tai rangaistuksen lieventämisperusteet. (Niemi-Kiesiläinen 2000, 24–25.)

3.1.2 Suppea ja laaja esitutkinta

Tätä esitutkinnan muotoa voidaan käyttää vähäisemmissä, yksinkertaisissa ja selvissä rikostapauksissa, joissa rangaistuskäytännön mukaisesti odotettavissa ei ole ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa. Poliisi suorittaa kenttätöössään suppeata esitutkintaa. Esimerkiksi liikenne rikokset, joista annetaan rikesakko tai rangaistusmääräys, ovat tämän suppean esitutkinnan alaisia. Ennen kuulusteluja epäilylle ei tarvitse tehdä selväksi tämän oikeudesta käyttää avustajaa. Käytännössä tästä syystä näissä rikkomusasioissa ei käytetä avustajaa. Mikäli epäiltynä on 15–17-vuotias, hänen huoltajilleen, edunvalvojalleen tai muulle edustajalle ei tarvitse varata tilaisuutta olla läsnä kuulusteluissa. Sosiaalilautakunta sen sijaan tekee yleisluonteisen päätöksen siitä, onko tämä edustettuna kuulusteluissa. (Helminen, ym. 2005, 25–33.) Eriyistä tutkinnanjohtajaa ei tässä esitutkinnassa tarvita ja kuulustelut voidaan pitää ilman kuulustelutodistajaa. Kuulustelukertomukseen voidaan merkitä vain kuulusteltavan lausuman pääsisältö, joka voidaan kirjata muuhun asiakirjaan kuin kuulustelupöytäkirjaan. (Jokela 2008, 166.)

Laajaa esitutkintaa on siis kaikki muu, mitä suppea esitutkinta ei käsitä. Rikoksissa, jotka ovat laadultaan ja vaikeusasteeltaan haastavia, käytetään tätä ns. täydellistä esitutkintaa. Tässä esitutkintamuodossa on käytettävä erityistä tutkinnanjohtajaa eli vastuuhenkilöä. Henkilön on oltava vähintään komisariotasoinen poliisimies, jonka on oltava pidättämiseen oikeutettu virkamies. Pakkokeinoja voidaan siis kohdistaa henkilöihin tässä esitutkinnanmuodossa. (Helminen ym. 2005, 28.)

3.1.3 Ennakkoilmoitus

Esitutkintalain 15 § 1 momentin nojalla poliisin tulee ilmoittaa syyttäjälle tietyistä tutkittavana olevista rikoksista, jotta yhteistyö saadaan parhaalla mahdollisella tavalla toimimaan. Poliisin tulee siis informoida syyttäjää, mikäli henkilöä epäillään syylliseksi rikoksesta. Syyttäjällä on myös mahdollisuus itse määrätä ilmoitettavista asioista asetus esitutkinnasta ja pakkokeinoista 7 §:n nojalla (EPA). Poliisin tulee tehdä ilmoitus syyttäjälle mm. silloin, kun vähimmäisrangaistus on neljä kuukautta vankeutta, epäilty todennäköisesti asetetaan matkustuskieltoon tai vaaditaan vangittavaksi, on kytkös järjestäytyneeseen rikollisuuteen, rikos on harvinainen, tapaus tulee saavuttamaan yhteiskunnallisen mielenkiinnon, tutkittavaan rikokseen liittyy viran toimituksesta pidättäminen tai lastensuojelulliset toimenpiteet. Pääsääntöisesti ennakkoilmoitus syyttäjälle tehdään kaikista nuorista alaikäisistä rikoksesta epäillyistä, mikäli heihin tullaan todennäköisesti osoittamaan lastensuojelullisia toimenpiteitä. (Sisäasiainministeriön ohje poliisiosastolle 2008.)

3.1.4 Kuulustelut

Tarkat säännökset kuulustelujen toimittamisesta on säädetty esitutkintalaissa (ETL). Kuulusteltavaa on siis kohdeltava rauhallisesti ja asiallisesti. Minkäänlaisia vääriä ilmoituksia ei kuulustelijan tule käyttää eikä myöskään lupauksia, uskotteluja erityisistä eduista, uuvuttamista, uhkauksia, pakotusta tai muitakaan sellaisia keinoja, joilla on vaikutusta kuulusteltavan muistiin, tahdonvoimaan, vapauten tai arvostelukykyyn. Epäilyllä ei ole totuusvelvollisuutta, poikkeuksena tästä kuitenkin velvollisuus antaa oikeat henkilötiedot. (Havansi 2000, 112.) Kun kyseessä on alle 18-vuotias, tulee häntä kohdella esitutkinnassa hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. On erityisesti huolehdittava myös siitä, ettei hänelle aiheuteta tarpeettomasti haittaa hänelle tärkeissä ympäristöissä, joita ovat esimerkiksi koulu tai työpaikka. (Helminen ym. 2005, 334.)

Asetuksen esitutkinnasta ja pakkokeinoista 14 §:n ja 15 §:n (EPA) nojalla voidaan alle 15-vuotiasta kuulustella teon vuoksi, mikäli hänen epäillään syyllistyneen rikokseen. On huomioitava, ettei häntä voida milloinkaan kuulustella rikoksesta epäiltynä, sillä hän ei ole rikosoikeudellisessa vastuussa. Hänelle voidaan toimittaa täysimittainen tutkinta epäillyn rikoksen takia, mikäli tutkitaan, onko kyseinen henkilö ollut osallisena rikokseen ja onko teolla menetelty omaisuuden saamiseksi. Täysimittainen tutkinta voidaan määrätä, mikäli tuomioistuimien katsoo siihen olevan erityistä syytä tai jos sosiaalilautakunta sitä pyytää. Poliisilla ei kuitenkaan ole ehdotonta velvollisuutta kuulustella kaikkia alle 15-vuotiaita, joita epäillään rikollisesta teosta, sillä ensisijaisesti pyritään selvittämään niitä tekoja, joista seuraa rikosoikeudellinen vastuu. (Helminen ym. 2005, 336.)

Laajassa esitutkinnassa tulee aina olla paikalla esteetön kuulustelutodistaja, kun epäiltynä on alle 18-vuotias henkilö. Mikäli henkilöllä on mukanaan avustaja, laillinen edustaja tai sosiaalilautakunnan edustaja, voidaan kuulustelu toimittaa ilman kuulustelutodistajaa. (ETL 30 §.) Nuorten huoltajilla sekä nuoren avustajalla on oikeus olla läsnä kuulusteluissa ja kuulemisissa (ETL 33,2 §), sillä edustajalla on oikeus käyttää oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 1 § 2 momentin nojalla itsenäistä puhevaltaa alaikäisen sijasta tai ohella. Sosiaalilautakunnalle esitutkintaviranomaisen tulee ilmoittaa, mikäli alle 18-vuotiasta kuulustellaan vastaajana. Täten lautakunnan edustajalle on varattava tilaisuus olla läsnä, mutta kuulustelut voidaan suorittaa myös heidän poissa ollessaan. (Helminen ym. 2005, 336.) Poliisi pyrkii ensisijaisesti saamaan vanhemmat kyseisiin kuulusteluihin paikalle. Vanhempien osallistumiseen vaikuttavat pääsääntöisesti lapsen ikä sekä tekojen toistuminen. On tehty tutkimuksia siitä, etteivät vanhemmat valitettavasti tekojen toistuvuuden takia saavu enää paikalle. Heidän kiinnostuksensa ja huolestumisensa ovat vähentyneet tekojen toistuessa. (Marttunen 2002, 203.)

Toissijaisena paikalle kutsutaan lastensuojeluviranomaiset. Sosiaaliviranomaisen ei ole välttämätöntä saapua paikalle, mikäli nuorta epäillään lievistä rikoksista tai kyse on suppeasta esitutkinnasta. (Jokela 2008, 160.) Kuulustelut saattavat ajoittua joissakin tapauksissa virka-aikojen ulkopuolelle, joten sosiaalitoimen on käytännössä vaikeaa päästä paikalle, mikäli heillä ei ole käytössään päivystysjärjestelmää. Käytännöt näistä vaihtelevat suuresti kuntien koon ja arvioidun tarpeen mukaan. (Marttunen 2002, 203.)

3.1.5 Pakkokeinot

Pakkokeinolaissa (PKL 1987/450) säännellään pakkokeinoista. Prosessuaalisilla pakkokeinoilla tarkoitetaan toimenpiteitä, joita käytetään prosessin turvaamiseksi. Pakkoa käyttäen puututaan siis henkilöiden lailla suojattuihin oikeushyviin, kuten henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja omaisuuteen. (Jokela 2008, 168.) Pakkokeinoja käytetään muissakin prosessimuodoissa sen mukaan, mikä prosessilaji on kyseessä. Nämä lajit voidaan jaotella kolmeen ryhmään, joita ovat rikos-, siviilisekä hallintoprosessuaaliset pakkokeinot. (Helminen ym. 2005, 459.) Tässä yhteydessä tarkastellaan kuitenkin vain rikosprosessuaalisia pakkokeinoja.

Rikosprosessuaaliset pakkokeinot voidaan jaotella seuraavanlaisiin ryhmiin. Vapauteen kohdistuvia pakkokeinoja ovat kiinniotto, pidättäminen, vangitseminen (PKL 1 luku), matkustuskielto (PKL 2 luku), poistumisen estäminen (PKL 6:1) sekä nouto esitutkintaan tai oikeuden istuntoon. Tätä noutoa voidaan pakkokeinona kohdistaa myös alle 15-vuotiaaseen, mutta häntä ei kuitenkaan voida vangita ikänsä ja rangaistusvastuun takia. Henkilöön kohdistuvia pakkokeinoja ovat henkilötarkastus ja henkilönkatsastus (PKL 5:9–13), henkilötuntemerkkien ottaminen (PKL 6:4) ja DNA tunnistamisen määrittäminen (PKL 6:5). Henkilön elämäntilanteeseen kohdistuvat pakkokeinot, jotka liittyvät yksityiselämän tai viestinnän suojaan, ovat ns. salaisia pakkokeinoja. Näitä ovat siis telekuuntelu, televalvonta ja tekninen tarkkailu (PKL 5a luku) sekä peitetoiminta ja valeostot (PKL 6:7). Esineisiin ja omaisuuteen kohdistuvia pakkokeinoja ovat hukkaamiskielto ja vakuustakavarikko (PKL 3 luku), tutkintakavarikko (PKL 4 luku), kotietsintä (PKL 5:1-8) ja tutkimuspaikan eristäminen (PKL 6:2). (Jokela 2008, 177.)

Nämä yllämainitut pakkokeinot tulevat siis sovellettaviksi niin alaikäisten nuorten (15–17-vuotiaat) kuin täysi-ikäistenkin kohdalla. Huomioitavaa on, ettei pakkokeinoissa ole yleisiä rangaistuksen vähentämisperusteita niin kuin esimerkiksi rangaistusta mitattaessa. Esimerkiksi nuoruutta ei oteta pakkokeinoissa huomioon, ellei kyseessä ole alle 15-vuotias henkilö. (Jokela 2008, 168.)

Uudeksi pakkokeinoksi oikeusministeriön työryhmä on kaavailut nuorille nuorisoarestia, jolla rajoitettaisiin nuoren liikkumavapautta. (Oikeusministeriö 2004.) Suomen asianajajaliiton työryhmä on ollut myös hankkeen kannalla, sillä se näkee tämän oikealla tavalla käytettynä edistävän esitutkintaa sekä mahdollisesti katkaisevan

rikoskierrettä. Lisäksi tämä muodostaisi järkevän vaihtoehdon vangitsemiselle, sillä siihen voitaisiin yhdistää myös aluearesti. (Suomen asianajajaliitto 2004.) Hanke ei kuitenkaan ole saanut suosiota, sillä lakiuudistusta tämän asian hyväksymiseksi ei ole tähän mennessä vielä tehty. Oikeusministeriöstä oikeustieteen tohtori Matti Marttunen 2012 vahvisti tiedon, ettei lakiuudistusta ole tehty eikä nuorisoarestia ole pidetty perusteltuna. Hallituksen esityksen mukaan nuorisoaresti laitosarestina olisi liian samankaltainen ehdottoman vankeusrangaistuksen kanssa, eikä Suomessa edes ole kodin ulkopuolella rangaistuksen suorittamiseen sopivia säilytyspaikkoja. Samoin todettiin myös vapaa-ajan arestin kanssa, että sopivat täytäntöönpanotilat puuttuvat. Aresti voitaisiin toteuttaa myös kotiarestina, jolloin rangaistuksen suorittavaa henkilöä valvottaisiin sähköisesti. Aresti kokonaisuudessaan toisi lisäkustannuksia henkilöstöön ja valvontalaitteisiin liittyen, eikä se näin olisi toimiva ratkaisu. (HE 2003:3.)

3.1.6 Seuraamusselvitys

Esitutinnan suorittava poliisiviranomainen tekee ilmoituksen rikosseuraamuslaitokselle ja sosiaaliviranomaiselle 15–20-vuotiaan nuoren rikoksesta neljäntoista vuorokauden kuluessa. Tämän jälkeen syyttäjän on neljässätöista päivässä pyydettävä seuraamusselvitys Rikosseuraamuslaitokselta. (Rikosseuraamuslaitos seuraamusselvitys 2010.) Sosiaaliviranomainen laatii 15–17-vuotiaasta henkilöstä seuraamusselvityksen syyttäjälle ja tuomioistuimelle seuraamusharkintaa varten. 18–20-vuotiaiden seuraamusselvityksestä huolehtii kriminaalihuolto. Kyseinen seuraamusselvitys on asiantuntijalausunto, jossa arvioidaan kyseessä olevan nuoren kehitystä, kasvuoloja ja elämäntilannetta. Siinä arvioidaan lisäksi rikokseen johtaneita tekijöitä, mahdollisia huoltotoimenpiteitä ja tarkoituksenmukaista seuraamusta. Tiedot oikeusministeriön laatimaan lomakkeeseen seuraamusselvityksestä saadaan nuorta ja huoltajia haasteltaessa, poliisitutkintapöytäkirjoista, muilta sosiaaliviranomaisilta sekä koulu- ja terveysviranomaisilta. (Marttunen 2008, 228–230)

Yleisimmin pyynnön seuraamusselvityksestä on laatinut syyttäjä ja toisinaan tuomioistuin. Asetus nuorista rikoksentehtäjistä 1 §:n nojalla seuraamusselvityksen voi pyytää myös alustavan tutkinnan suorittava viranomainen eli esimerkiksi esitutkinnan suorittanut poliisiviranomainen. Kyseisen asetuksen mukaan seuraamusselvitys on laadittava kaikista alle 21-vuotiaista rikoksista epäillyistä.

Mikäli rikoksesta tuomittava rangaistus tulisi todennäköisesti olemaan sakkorangaistus, ei seuraamusselvitystä siinä tapauksessa tarvitse laatia. Seuraamusselvitys tulee siis kyseeseen ehdollisissa vankeusrangaistuksissa, nuorisorangaistuksissa ja ehdottomissa vankeusrangaistuksissa. (Marttunen 2008, 228–229.)

3.2 Syyteharkinta

3.2.1 Syytteen vireillepano

Syyttäjä nostaa syytteen pääsääntöisesti toimittamalla kirjallisen haastehakemuksen käräjäoikeuden kansliaan, jolloin asia tulee vireille. Kaikissa tapauksissa kirjallista haastehakemusta ei vaadita, ja tuomioistuin voi tarpeelliseksi katsomassaan laajuudessa määrätä syyttäjän nostamaan syytteen antamalla haasteen itse (ROL 5:1). Tätä kutsutaan syyttäjänhaasteeksi, jota voidaan käyttää selvissä ja yksinkertaisissa asioissa, joissa vastaaja on tunnustanut teon tai pelätään, että vastaajan haastaminen on myöhemmin hankalaa tai on vaarana, että syyteoikeus vanhentuu. Tällainen menettely on omiaan nopeuttamaan menettelyä, ja sen vuoksi olisikin perusteltua laajentaa syyttäjänhaasteen käyttöalaa. Syyttäjällä on vuoden 2006 rikosprosessiuudistuksen myötä mahdollisuus nostaa syyte itse, jos asia on tarkoitus käsitellä kirjallisessa menettelyssä. Syytteen nostaminen edellyttää aina vastaajan haastamista myös tapauksissa, jolloin vastaajaa pidetään vangittuna. (Jokela 2008, 278.)

3.2.2 Syyttäjä ja alaikäinen nuori

Ilman syytettä rikosasia ei voi edetä tuomioistuimen ratkaistavaksi. Syyttäjä tekee siis päätöksen siitä, jätetäänkö syyte nostamatta vai aloitetaanko asian puimiseksi oikeudenkäynti. Arvioitavaksi tulee, täyttyykö rikoksen tunnusmerkistö ja onko tapauksesta tarpeeksi näyttöä syytteen nostamiseksi. Toimiva yhteistyö poliisin, tuomioistuimen ja muiden sidosryhmien kanssa on avainedellytys syyttäjän toiminnalle. Oikeudenkäynnissä syyttäjän tehtävänä on toimia syytteen ajajana ja asia käsitellään vain ja ainoastaan syyttäjän syytteessä rajaamassa laajuudessa. Rangaistusta ei saa määrätä muusta kuin syyttäjän vaatimasta teosta. Kuten edellä on mainittu termistä ”todennäköisiä syitä”, tulee se myös tähän yhteyteen

arvioitavaksi. (Jokela 2008, 220.) Mikäli on olemassa todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi, on syyttäjän nostettava syyte (ROL 1:6).

Rikoslain 3 luvun 1 §:n mukaan alaikäisten alle 15-vuotiaiden lasten tekemät rikokset eivät voi edetä lainkaan syyttäjän käsiteltäviksi, mutta sen sijaan kaikkien muiden ikäryhmien voivat. Suomessa syyttäjät eivät ole erikoistuneet nuorten juttujen käsittelyyn eikä heillä myöskään ole mahdollisuuksia määrätä nuoria diversio-ohjelmiin, joita käytetään eräissä Euroopan maissa. Näiden ohjelmien tarkoituksena on ehkäistä nuoria tekemästä uusia rikoksia. (Marttunen 2002, 133.)

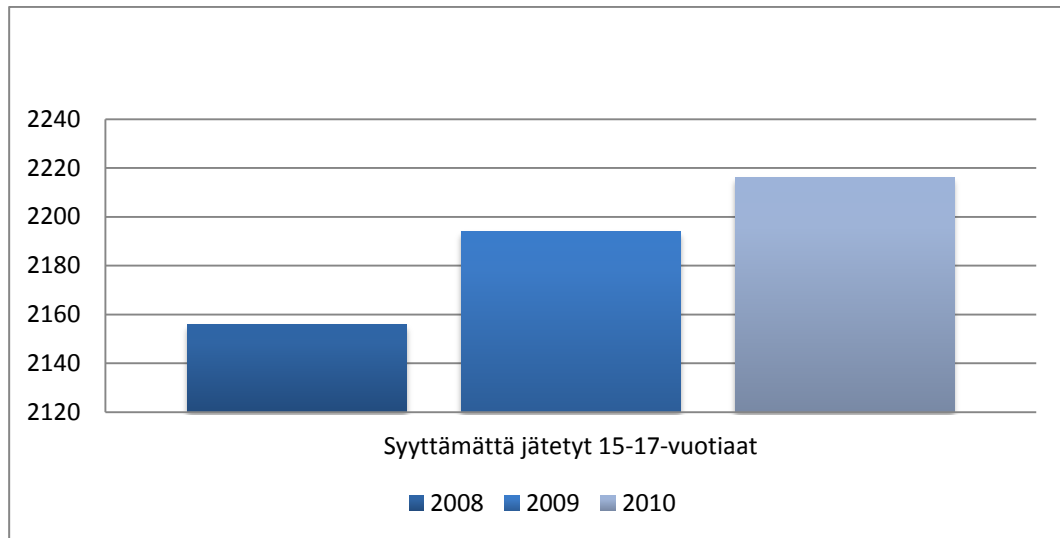
Nuorisoprosessissa syyttäjän asema ei juuri eroa tehtävistä, joita syyttäjällä on aikuisten rikosprosesseissa. Kuitenkaan käytännössä tämä tilanne ei ole aivan näin yksinkertainen ja joitakin poikkeuksia löytyy. Syyttäjä voi ohjata rikosjutun sovitteluun, jota käytetään nuorten kohdalla laajemmin kuin aikuisten kohdalla. Sovittelun lopputulos siis määrää sen, onko rikosjuttua tarvetta käsitellä tuomioistuimessa. Mikäli sovittelussa päästään yhteisymmärrykseen teosta ja korvattavista summista, ei suullista käsittelyä tuomioistuimeen yleensä tarvitse järjestää. (Marttunen 2002, 131.) Sovittelun merkitys on se, että rikosentekijälle tarjoutuu mahdollisuus ottaa vastuu teoistaan, mikä lisää tekojen seurausten ymmärtämistä (HE 2003:2).

Yhteistyövelvoitteet lastensuojelun suuntaan ovat yksi syyttäjien tehtävistä nuorisoprosessissa. Lisäksi syyttäjän tulee pyytää nuoresta laadittavia asiakirjoja kriminaalihuollolta tai lastensuojelun edustajilta. ETL 43 a §:n mukaan epäillyn ollessa alle 18-vuotias on syyttäjän kiireellisesti ratkaistava, nostaako hän rikoksesta syytettä vai ei. Mikäli syyte päätetään nostaa, tulee se tehdä viivytyksettä kolmenkymmenen vuorokauden kuluessa. Syyttäjä on myös pääsääntöisesti määrännyt nuorten henkilötutkinnan ja yhdyskuntapalvelun soveltuvuusselvityksen tarpeellisuudesta. Näihin liittyvät pyynnöt tulee syyttäjän tehdä välittömästi. Nuorisorangaistuksen soveltuvuussuunnitelma kuuluu myös näihin kiireellisesti selvitettäviin seikkoihin, joita syyttäjän tulee tehdä. (Marttunen 2002, 130.)

3.2.3 Syyttämättä jättäminen

Syyttäjä voi jättää syytteen nostamatta rikoksesta, joka on tehty alle 18-vuotiaana ja josta odotettavissa ei ole ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa tai enintään kuusi

kuukautta vankeutta (ROL 1:7.2). Syyttämättä jättämispäätökset ovat Suomessa hyvin yleisiä varsinkin nuorten tapauksissa. Tätä väitettä puoltaa kuva 3, jossa on kuvattuna koko maassa syyttämättä jätetyt 15–17-vuotiaat vuodesta 2007 vuoteen 2010.

Kuva 1. Syyttämättä jätettyjen alaikäisten nuorten lukumäärät koko maassa vuonna 2008–2010 (Tilastokeskus 2012)

Seuraamusluonteinen syyttämättä jättäminen tarkoittaa sitä, että ratkaisu perustuu johonkin laissa säädettyyn perusteeseen ja jossa esikysymyksenä on todettu henkilön syyllistyneen rangaistavaan tekoon. Seuraamusluonteisessa syyttämättä jättämisessä syyttäjä kumoaa syyttömyysolettaman ja tekee päätöksen rikoksen seuraamuksesta. Seuraamuksena on moite, jota tehostetaan suullisella huomautuksella. Seuraamusluonteisen syyttämättä jättämisen perusteita ovat vähäisyysperuste, nuoruusperuste, kohtuusperuste sekä konkurrenssiperuste. Nuoruusperusteessa rikos on johtunut ymmärtämättömyydestä tai harkitsemattomuudesta eikä niinkään piittaamattomuudesta lain kieltoja ja käskyjä kohtaan. Usein ensikertalaisen alaikäisen nuoren rikos johtuu juuri tästä. (Tapani & Tolvanen 2011, 142.) Esimerkki tällaisesta seuraamusluonteisesta syyttämättä jättämisestä löytyy liitteestä (liite 3), jossa huumausaineen käyttörikokseen on syyllistynyt alaikäinen nuori. Syyttämättäjättämispäätöksessä on vedottu nuoruusperusteeseen. Kuvassa 3 on tilastotietoa syyttämättä jätetyistä nuorista vuodesta 2007 vuoteen 2010. Syyttämättäjättämispäätöksiä tehdään useita joka vuosi.

Syyttäjä voi jättää syytteen nostamatta ja antaa suullisen huomautuksen (ROL 1:9.2). Tätä kutsutaan nimellä seuraamusluonteinen syyttämättä jättäminen, jota voidaan

pitää varoituseuraamuksena (Honkatukia & Kivivuori 2006, 292). Hallituksen esityksen mukaan tällä on pyritty täsmentämään nuorelle sitä, että hän on syylistynyt moitittavaan tekoon (HE 79/1989). Huomautusta on pidetty myös kirjallista huomautusta tehokkaampana keinona varsinkin nuorten kodalla. Mikäli syyttäjä pitää suullisen huomautuksen antamista syyttämättä jättämisen edellytyksenä, syyttäjä voi esitutkintalain 42 §:n 2 momentin nojalla järjestää neuvottelun, johon hän kutsuu vastaajan ja mahdollisesti myös huoltajan, ja päättää vasta silloin syytteen nostamatta jättämisestä ja huomautuksen antamisesta. (Jokela 2008, 232.)

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (ROL) nojalla nuorelle voidaan järjestää myös erillinen puhuttelutilaisuus, jossa seuraamusluontoisesta syyttämättä jättämisestä selvitetään päätöksen oikeudellinen merkitys. Tämä suullinen puhuttelu on Suomessa hyvin vähän käytetty toimintamuoto toisin kuin naapurimaassamme Ruotsissa, jossa puhuttelujen käyttö on yleisempää (Honkatukia & Kivivuori 2006, 293). Suomessa syyttämättäjättämispäätökset tehdään edellä mainittujen lisäksi tilanteissa, joissa sosiaalitoimi ei tee nuoren kanssa yhteistyötä ja joissa kyseessä ovat lievät rikokset. Toisaalta lievissä rikoksissa ei sosiaalitoimi katso edes tarpeen aloittaa nuoren kanssa minkäänlaista asiakassuhdetta eikä tästä syystä tee nuoren kanssa yhteistyötä. (Honkatukia & Kivivuori 2006, 293.)

3.3 Alaikäinen vastaaja tuomioistuimessa

3.3.1 Tuomioistuimista

Suomessa eikä muissakaan Pohjoismaissa, ole nuorisotuomioistuimia, jotka käsittelevät erityisiä alaikäisten rikosjuttuja. Yleispohjoismaisena mallina on, että lapsi- ja nuorisorikolliset eritellään kahden eri järjestelmän piiriin. Lastensuojelujärjestelmän piiriin kuuluvat kaikki rikoksiin syylistyneet alaikäiset, kun taas rikosvastuukärräjän ylittäneet 15–17-vuotiaat nuoret kuuluvat tämän ohella myös rangaistusjärjestelmän piiriin. Erityisen nuorisorikosoikeuden keskeisenä tunnusmerkkinä pidetään nuorisotuomioistuininstituutiota. Onkin siis epäselvää, voidaanko Pohjoismaiden osalta puhua nuorisorikosoikeudesta, sillä käytössämme ei ole tällaista järjestelmää. (Marttunen 2002, 13.) Useimmissa Euroopan maissa sen sijaan nuorisorikosoikeus on toiminnallisesti sidoksissa nuorisotuomioistuimen toimivaltaan. Tämän järjestelmän piiriin kuuluu myös mahdollisuus käsitellä muitakin nuoriin liittyviä käyttäytymisen muotoja kuin ainoastaan rikoksia. Pohjoismaissa

näistä asioista huolehtivat kunnallisen sosiaalilautakunnan lastensuojelusta vastaavat tahot. (Mts. 14.)

3.3.2 Tuomioistuimen alustavat toimenpiteet

Kaikki tuomioistuimen valmistavat toimenpiteet alkavat heti, kun haastehakemus on saapunut käräjäoikeuden kansliaan. Ensimmäisessä vaiheessa tiedot kirjataan koneelle, tarkastetaan haastehakemus ja korjataan mahdolliset puutteet. Näiden puutteiden korjaaminen ennen pääkäsittelyä on ehdottoman tärkeää, jotta itse käsittelyä ei jouduttaisi lykkäämään. Täydentämiskehoitus voi koskea haastehakemuksen asiallisia tai muodollisia puutteita, esimerkiksi todisteiden ilmoittamatta jättämistä tai allekirjoituksen puuttumista. Vähäiset puutteet tulee tuomioistuimen korjata itse, jotta käsittelyä ei aiheettomasti pitkitettäisi. Näitä vähäisiä puutteita ovat mm. kirjoitusvirheet. (Jokela 2008, 294.)

Tämän jälkeen valitaan mahdollinen istuntopäivä, laaditaan haasteet vastaajille, lähetetään mahdollisia kutsuja ja käsittelyilmoituksia muille asianosaisille. Alaikäiset nuoret vastaajat haastetaan aina saapumaan tuomioistuimeen henkilökohtaisesti. Lisäksi käsittelyilmoitus toimitetaan aina vastaajan huoltajalle sekä vastaajan kotipaikan sosiaaliviranomaiselle, mikäli vastaaja on käsittelyhetkellä alle 18-vuotias. Tiedoksianto oikeudenkäyntiin voi tapahtua vastaanottotodistuksella, saantitodistuksella, kirjeitse, etsintäkuulutuksella, kuulutuksella, ilmoitustiedoksiannolla tai haastemiehen välityksellä. Se, haastetaanko vastaaja tai muu asianosainen postitse toimitettavaa saantitodistusta vastaan vai haastemiehen välityksellä, jää käräjäoikeuden harkittavaksi. Tiedoksianto haastemiesten välityksellä käytetään tapauksissa, jolloin vastaajalla on paljon rikosrekisterimerkintöjä ja on todennäköistä, että vastaaja pyrkii pakoilemaan. Toiseksi tätä tiedoksiantoa käytetään kiireellisyytapauksissa, kun esimerkiksi vastaaja on vangittuna. Aikaisemmin tämä tuli myös kyseeseen nuorten kohdalla, jolloin pääkäsittely on toimitettava kahden viikon kuluessa ja postitse lähetettävän tiedoksiannon ei uskota ehtivän ajoissa perille. (Käräjäsihteerin toimenkuva, 2003.) Nykyisin käsittelyaika on muutettu neljästätoista vuorokaudesta kolmeenkymmeneen (ROL 5:13.2).

Tavallinen kirjelähetys ilman vastaanottotodistusta ei ole käytettävissä tilanteissa, joissa asianosainen tai joku muu on määrätty saapumaan henkilökohtaisesti

tuomioistuimeen tai muuten suorittamaan jotakin henkilökohtaisesti. Tällöin postituksessa käytetään vastaanottodistusta, joka tulee toimittaa allekirjoitettuna takaisin käräjäoikeuteen. Tiedoksiannon saa suorittaa haastemies tai muu tiedoksiantoon oikeutettu virkamies, kuten esimerkiksi poliisi tai käräjäoikeuden ja ulosoton henkilökunta. (Jokela 2008, 299.)

3.3.3 Tuomioistuinkäsittely

Laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa 5 luvussa 13 §:ssä on säädetty rikosprosessin nopeuttamistavoitteesta. Tämän kyseisen säännöksen tavoitteena on turvata alle 18-vuotiaan vastaajan nopea käsittely rikosasioissa. Pääkäsittely on pidettävä kolmenkymmenen vuoronkauden kuluessa rikosasian vireille tulosta (ROL 5:13.2). Huomattavaa on, että rikoslain mukaan tämä kolmenkymmenen vuorokauden määräaika alkaa kulua vasta siitä, kun haastehakemus on saapunut käräjäoikeuden kansliaan. Määräaika voidaan määrätä kolmeakymmentä vuorokautta pidemmäksi (ROL 5:13.3), mikäli esitutkintaa on täydennettävä tai jokin muu toimenpide sitä vaatii (ROL 5:7 ja ROL 5:11). Alle 18-vuotiaan nuoren oikeudenkäynnissä on oltava kunnan sosiaaliviranomainen edustettuna, ellei sitä katsota tarpeettomaksi (Jokela 2008, 340).

Harkinnanvaraisesti voi tuomioistuin määrätä käsittelyn julkisuudesta joko asianomaisen pyynnöstä tai erityisestä syystä oma-aloitteisesti. Kysymykseen tulee, käsitelläänkö juttu kokonaan tai osittain suljetuin ovin, kun kyseessä on 15–17-vuotias vastaaja tai asia, joka koskee erityisen arkaluonteista yksityiselämään, terveydentilaan, vammaisuuteen tai sosiaalihuoltoon liittyvää seikkaa tai rikosasiaa kuten esimerkiksi seksuaali-, kunnianloukkaus- tai yksityiselämän loukkausrikosta. Jos kuitenkin rikosasian käsittelyä lykätään ja vastaaja käsittelytilaisuuksien välillä täyttää 18 vuotta, jutun jatkokäsittelyä ei ole enää lupaa pitää suljetuin ovin, vaikka edellinen sitä olisi ollutkin. (Jokela 2008, 390.) Samoin perustein kuin käsittelyn julkisuus, tuomioistuimen päätettäväksi tulee julkisuus kirjallisesta oikeudenkäyntiaineistosta. Aineiston salassa pidettäväksi asetetaan myös määräaika, joka on enintään kuusikymmentä vuotta. (Jokela 2008, 394.)

Vastaajalla on joissakin rikostapauksissa mahdollisuus suostua kirjalliseen menettelyyn, mikäli suostumuksen yhteydessä tunnustaa tehneensä kyseisen rikoksen ja luopuu oikeudestaan suulliseen käsittelyyn. Kirjallisella menettelyllä on pyritty

muodostamaan rikosasioiden käsittelystä entistä joutuisampaa, joustavampaa sekä tarkoituksenmukaisempaa. Kirjallista menettelyä ei kuitenkaan voida käyttää mm. tilanteessa, jossa vastaaja on teon hetkellä ollut alaikäinen eli 15–17-vuotias. Tästä johtuen kaikki alaikäisten nuorten jutut käsitellään suullisina istuntoina tuomioistuimissa. (Poliisi 2012)

3.3.4 Rangaistukset nuorten kohdalla

Rikosoikeuden oikeusvaltiollisiin sidoksiin ja laillisuusperiaatteeseen kuuluu, että rangaistuksen tulee olla syyksiluettuun tekoon oikeudenmukaisessa suhteessa. Asetelma ei kuitenkaan nuorisorikosoikeudessa ole näin selkeä, sillä siinä pyritään seuraamusharkinnassa pohtimaan moitittavuuden ohella myös tarkoituksenmukaisuutta. On siis huomioitava, että seuraamus on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vakavuuteen. On otettava huomioon myös, millainen seuraamus on tarkoituksenmukainen juuri tietyn nuoren elämäntilanteessa. Suomessa nuorten seuraamusjärjestelmässä on käytössä niin sanottu portaikkomalli, joka asteittain muuttuu ankarammaksi. Täten siis tuomitsematta jättäminen on lievin ja vankeusrangaistus ankarin rangaistus, joten tuomioistuimella on sovellettavanaan myös kaikki muu tältä väliltä. (Marttunen 2008, 222.)

Yhdenvertaisuusperiaate tarkoittaa sitä, että samanlaisesta teosta tulisi tuomita samanlainen rangaistus. Aikuisten rikosseuraamusjärjestelmässä tätä käytetään perinteisessä merkityksessään, mutta nuorten kohdalla se ei kuitenkaan toteudu samalla tavalla. Puhuttaessa harkintakriteereistä, kuten ymmärtämättömyydestä ja harkitsemattomuudesta (ROL 1:7, ROL 6:12) sekä sosiaalisesta selviytymisestä ja uusien rikosten ehkäisemisestä (RL 6:10, RL 6:10a), ei yhdenvertaisuus perinteisessä merkityksessään voi nuorten kohdalla toteutua samalla tavalla kuin aikuisten seuraamusjärjestelmässä. Nuorisorikosoikeudellisessa sääntelyssä on siis olemassa erilaisten nuorten erilainen kohtelu, ja sitä on pidetty kriminaalipoliittisesti tarkoituksenmukaisena sen sijaan, että sitä olisi pidetty ongelmallisena. (Marttunen 2008, 223.)

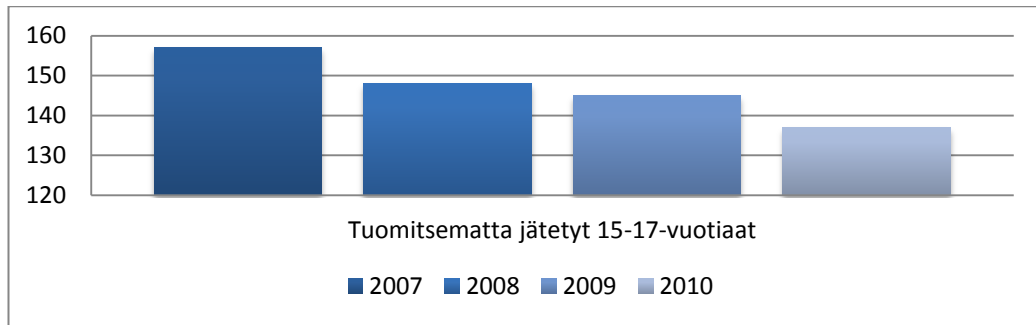
Nuorelle 15–17-vuotiaalle rikosentekijälle tuomitaan rangaistusasteikon lieventämisperusteiden (RL 6:8.1) mukaan enintään kolme neljänneksestä rikoksesta säädetyn vankeus- tai sakkorangaistuksen enimmäismäärästä ja vähintään rikoksesta säädetyn rangaistuslajin vähimmäismäärä (RL 6:8.2) (Tuomioistuimet 2012c).

Nuoruutta käytetään lieventämisperusteena, ja tällöin käytännön soveltamisohjeena tämä tarkoittaa sitä, että nuorille tulee tuomita vähintään yksi neljännes lievempiä rangaistuksia kuin aikuisille (Marttunen 2008, 241). Nuoret alaikäiset rikoksentekijät tuomitaan siis lievemällä rangaistusasteikolla, ja heitä ei missään tapauksessa tuomita elinkautiseen vankeusrangaistukseen (Koskinen 2008, 114). Ehdoton vankeusrangaistuskin nuorten kohdalla edellyttää painavia syitä. Ehdollisen vankeuden valvontaan määräämisen ja nuorisorangeistuksen edellytyksenä on, että niitä on pidettävä *perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi sekä uusien rikosten ehkäisemiseksi*. (Marttunen 2008, 242.)

3.3.4.1 Tuomitsematta jättäminen

Tuomitsematta jättäminen on ollut hyvin tavallista alle 18-vuotiaiden rikoksentekijöiden ikäryhmässä. Mikäli kyseessä on 15–17-vuotias, teon katsotaan johtuneen ymmärtämättömyydestä tai harkitsemattomuudesta. Rangaistus voidaan jättää myös tuomitsematta, jos rikos on tekoon tai tekijään liittyvissä erityisistä syistä rinnastettavissa anteeksiannettavaan tekoon, rikosta on sen haitallisuuteen tai siitä ilmenevään tekijän syyllisyyteen nähden pidettävä kokonaisuutena arvostellen vähäisenä, rangaistusta on pidettävä kohtuuttomana tai rikos ei yhteisen rangaistuksen määräämistä koskevien säännösten johdosta olennaisesti vaikuttaisi kokonaisrangaistuksen määrään. (Tapani & Tolvanen 2011, 144.) Tuomitsematta jättämisessä tekijän katsotaan syyllistyneen moitittavaan tekoon, mutta jatkotoimenpiteistä kuten konkreettisesta rangaistuksesta kuitenkin luovutaan (Marttunen 2008, 296).

Kuvassa 4 on tilastotietoa tuomitsematta jätetyistä nuorista koko maassa vuodesta 2007 vuoteen 2010. Tuomitsematta jättämisen määrät ovat laskeneet selvästi vuodesta 2007. (Tilastokeskus 2012.) Tuomitsematta jättäminen koskee vain vähäisiä omaisuusrikoksia ja pahoinpitelyitä, joita on käsitelty tuomioistuimessa vahingonkorvauksen määräämiseen liittyvistä syistä. Yleisimmin tilanteet joissa tuomitsematta jättäminen voisi tulla kyseeseen, tippuvat pois jo syyttäjän seuraamusluonteisella syyttämättäjättämispäätöksellä.

Kuva 2. Tuomitsematta jätetyt alaikäiset nuoret koko maassa vuosina 2007–2010. (Tilastokeskus 2012)

3.3.4.2 Rangaistusmääräysmenettely

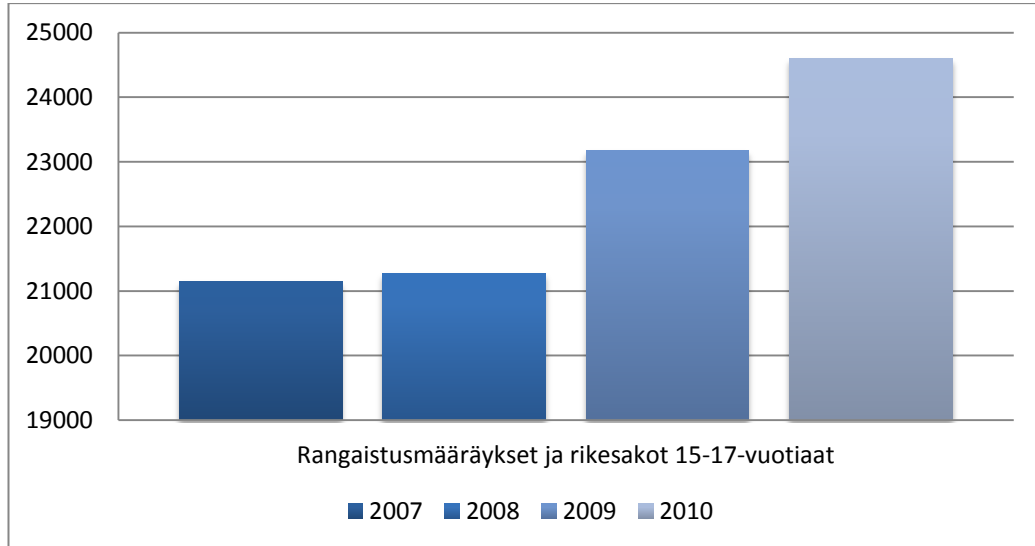
Rangaistusmääräysmenettelyssä annettava sakko on myös merkittävä nuorisoseuraamus. Ero rikesakon ja tämän välillä on se, että rangaistusvaatimuksen eli sakon antaa poliisi, minkä syyttäjä vahvistaa. Lisäksi teko on myös vakavampi kuin rikesakon kohdalla. Nimenomaisen rangaistusmääräyksen antaa taas syyttäjä. Rangaistusmääräysmenettelyssä on kyse siis rikoksista, joista voi seurata sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Useimmiten nuorten rangaistusmääräysmenettelyssä määrätyt sakot koskevat lieviä rikoksia, kuten näpistyksiä, alkoholirikoksia ja lieviä liikenne rikoksia. On kuitenkin huomioitava, ettei asiaa saada käsitellä rangaistusmääräysmenettelyssä, ellei asianomistaja ole antanut siihen suostumustaan. (Poliisihallitus 2010.)

3.3.4.3 Rikesakko

Rikesakko on päiväsakkoa lievempi varallisuusrangaistus, ja sen suuruus vaihtelee teosta riippuen kymmenestä eurosta sataanviiteentoista euroon. Nuorille tyypillisimpiä rikesakolla sovitettavia tekoja ovat liikenne- ja järjestysrikkomukset. Rikesakko on Suomessa yleisimmin lievistä rikkeistä käytetty nuorten seuraamus. (Tapani & Tolvanen 2011, 162.) Kuvasta 5 voimme havaita, että rangaistusmääräyksiä ja rikesakkoja on 15–17-vuotiailla enemmän kuin esimerkiksi kuvan 6 sakkoja. Toisekseen rikesakot ja rangaistusmääräykset ovat olleet vuodesta 2007 selvässä nousussa. Sakot sen sijaan ovat pudonneet vuodesta 2009 vuoden 2007 tasolle.

Tulot eivät vaikuta rikesakon suuruuteen, kun taas päiväsakossa tuloilla on merkitystä (Marttunen 2008, 208). Tavallisesti rikesakkomääräyksen antaa poliisi, sillä

rikesakkomenettelyssä tuomiovalta on uskottu lähinnä heille (RL 2a:10). Poliisin määräämästä rikesakosta on mahdollista valittaa käräjäoikeuden kansliaan viikon kuluessa rikesakkomääräyksen tiedoksisaamisesta. Maksamatonta rikesakkoa ei voida muuntaa vankeudeksi, mutta päiväsakko voidaan. (Tapani & Tolvanen 2011, 163.)

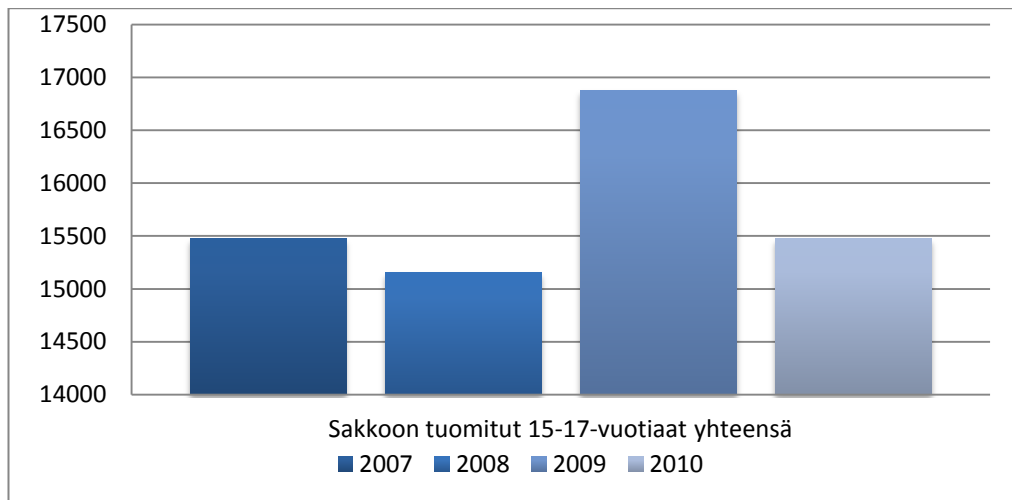
Kuva 3. Rangaistusmääräykset ja rikesakot koko maassa vuosina 2007–2010 (Tilastokeskus 2012)

3.3.4.4 Päiväsakko

Rikoslain 2a luvussa säädetään päiväsakon lukumäärästä, rahamäärästä ja sakkorangaistuksen kokonaismäärästä. Vähimmäismääränä on yksi päiväsakko ja enimmäismääränä 120 päiväsakkoa. Jos tekijä tuomitaan samalla kertaa kahdesta tai useammasta rikoksesta yhteiseen sakkorangaistukseen, vähimmäismääränä on yksi päiväsakko ja enimmäismääränä 240 päiväsakkoa (RL 7:3). Päiväsakkojen lukumäärä perustuu tehtyjen rikosten törkeyteen, ja se tulee mitata oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttamiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen. (Tapani & Tolvanen 2011, 155.) Nuorille määrättävät päiväsakot ovat määrältään tyypillisesti hyvin matalia, noin 10–15 päiväsakon luokkaa (Marttunen 2008, 209). Alaikäisille nuorille 15–17-vuotiaille rikoksentekijöille, on täysi-ikäiselle määrättävistä päiväsakkojen lukumääristä vähennettävä vähintään neljännes (RL 6:8 §).

Päiväsakon rahamäärään vaikuttavat tulot. Kohtuullisena pidetään yhtä

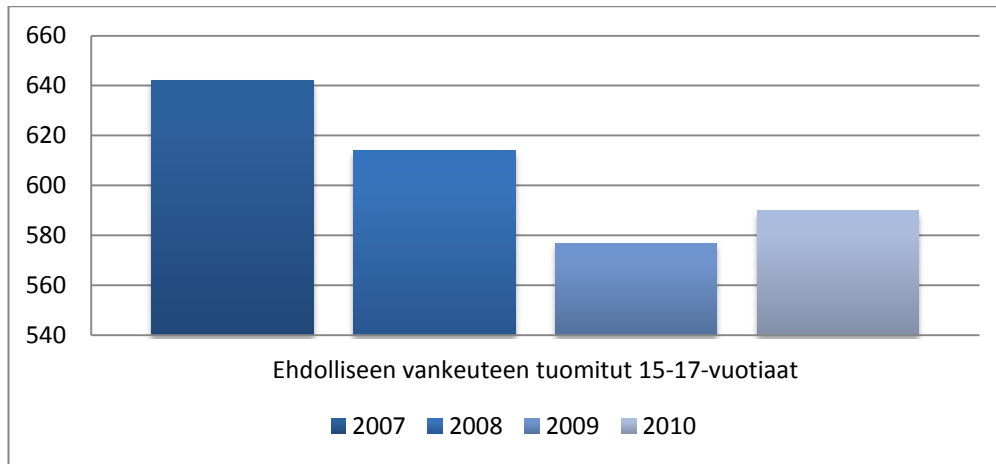
kuudeskymmenesosaa sakotettavan keskimääräisestä kuukausitulosta, josta on vähennetty verot, maksut ja kiinteä peruskulutusvähennys. Minimipäiväsakon määrä on kuusi euroa, ja tämä määrätään nuorille lähes poikkeuksetta. Päiväsakot voidaan muuntaa vankeudeksi, mikäli sakotettava ei ole maksanut sakkojaan määräpäivään mennessä. Kolme päiväsakkoa vastaa yhtä vankeuspäivää. Tuomioistuimien voi jättää kuitenkin sakon muuntamatta, mikäli rikos on tehty alle 18-vuotiaana. Nuoren joutumista vankilaan on pyritty lainsäädännössä rajoittamaan välttämättömimpään, ja tästä syystä nuoria niin sanotusti armahdetaan monessa suhteessa. (Tapani & Tolvanen 2011, 157.)

Kuva 4. Sakkoon tuomitut nuoret koko maassa vuosina 2007–2010 (Tilastokeskus 2012)

3.3.4.5 Ehdollinen vankeusrangaistus

Nuorille ehdollinen vankeusrangaistus on Suomessa toiseksi yleisin tuomioistuimen määräämä rangaistus. Kuvassa 7 on esitettyä ehdolliseen vankeuteen tuomittujen nuorten määrät vuosittain. Tilastosta voidaan havaita, että nämä kyseiset rangaistukset ovat olleet jyrkässä laskussa mutta näyttävät lähteneen taas kasvuun vuodesta 2009.

Kuva 5. Ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittujen nuorten lukumäärät vuosina 2007–2010 koko maassa (Tilastokeskus 2012)

Enintään kahden vuoden mittainen vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi, mikäli aikaisempi rikostausta tai muu syy ei edellytä ehdotonta vankeusrangaistusta. (Tuomioistuimet, 2012a.) On huomioitava, että 15–17-vuotiaille aikaisempi rikollisuus ei lajivalinnassa päde. Nuorille voidaan tuomita useampia ehdollisia vankeusrangaistuksia peräkkäin tapauksesta ja teon törkeydestä riippuen. Täysi-ikäisellä jo yksikin ehdollinen vankeusrangaistus tapauksesta riippuen saattaa koitua esteeksi tuomita seuraavaa rangaistusta ehdollisena. Nämäkin katsotaan aina tapauskohtaisesti. (Marttunen 2008, 266.)

Tuomioistuin määrää nuorelle sekä täysi-ikäiselle vankeusrangaistuksen pituuden sekä koeajan keston, joka on yhdestä kolmeen vuoteen. Ehdollisen vankeusrangaistuksen ohella voidaan 15–20-vuotias määrätä myös valvontaan. Koeaika määrittää vankeusuhan keston, ja sen merkitys on nuorten kohdalla suurempi kuin aikuisten. Nuorten kohdalla koeaika määrää valvonnan keston ja on tästä syystä merkittävämpi. Mikäli nuori koeajalla tekee uuden rikoksen, josta on tuomittavana ehdoton vankeusrangaistus, voidaan tämä edellinen ehdollinen vankeusrangaistus panna täytäntöön. Nuorten kohdalla tämä on kuitenkin suhteellisen harvinaista. (Marttunen 2008, 264.)

Ehdollisen vankeusrangaistuksen ohessa määrätty valvonta tarkoittaa sitä, että nuori käy säännöllisesti tapaamisissa, joista huolehtii rikosseuraamuslaitos. Tapaamisissa käydään läpi erilaisia teemoja keskusteluiden, tehtävien ja harjoitusten avulla. (Rikosseuraamuslaitos 2012.) Muita ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia nuorilla

tämän valvonnan lisäksi ovat oheissakko ja 20–90 tunnin yhdyskuntapalvelu, joka voidaan liittää vuotta pidempiin rangaistuksiin. (RL 2b:3.3).

Ehdolliseen vankeusrangaistukseen on aika ajoin kohdistettu voimakasta arvostelua. Epäillään, että nuoret rikoksenteijät eivät miellä tätä ollenkaan rangaistukseksi, sillä ehdollinen vankeusrangaistus saattaa vaikuttaa vain vähän tai ei ollenkaan tuomitun nuoren elämään. Kuitenkin merkittävälle osalle nuorista se toimii yleensä varoituksen merkinä. Vankeusrangaistus, oli se sitten ehdollinen tai ehdoton, jättää rikosrekisteriin merkinnän. Tästä merkinnästä saattaa olla paljonkin haittaa nuorelle tulevaisuudessa esimerkiksi työllistymisen kannalta. (Marttunen 2008, 263.)

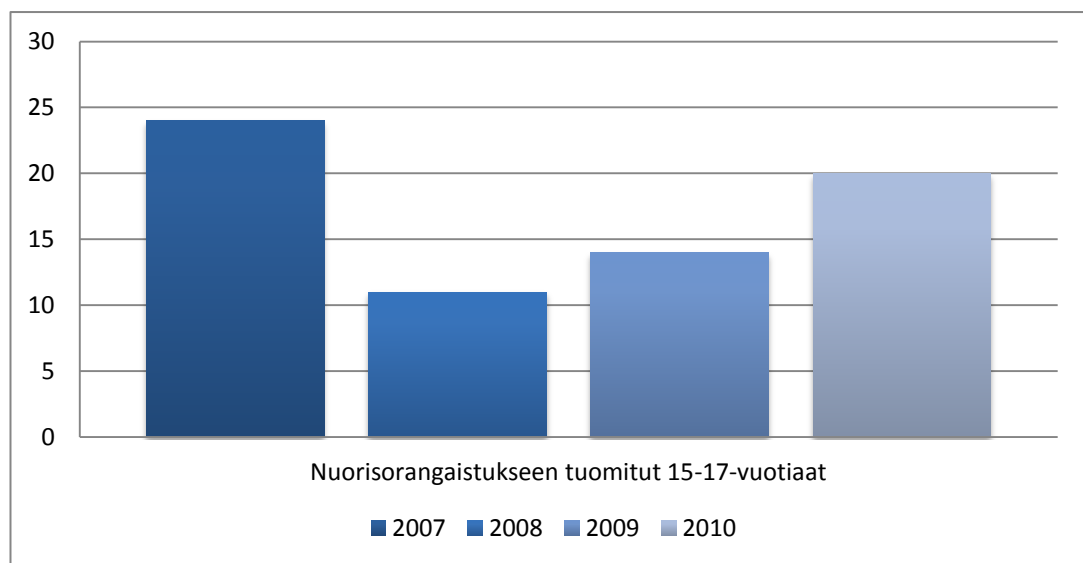
3.3.4.6 Nuorisorangaistus

Nuorisorangaistus on noin 15 vuotta vanha rangaistusmuoto, joka otettiin kokeiluluonteisesti käyttöön muutamissa suurissa kaupungeissa vuonna 1997. Vuoden 2005 alusta nuorisorangaistus on ollut käytössä koko maassa. Tämä rangaistusmuoto on erityinen rangaistus alle 18-vuotiaille rikoksenteijöille ja asettuu seuraamuksen porrasmallissa sakon ja ehdottoman vankeuden väliin ja rinnastuu ankaruudeltaan ehdolliseen vankeuteen. Nuorisorangaistus voidaan siis tuomita 15–17-vuotiaalle henkilölle, jolloin sakko on riittämätön rangaistus rikoksesta ilmenevän syyllisyyden tai tekijän aikaisempien rikosten takia, eivätkä painavat syyt vaadi ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitsemista. (Tapani & Tolvanen 2011, 136.) On myös katsottu, että nuorisorangaistukseen tuomitsemista on pidettävä perusteltuna tekijänä edistämään sosiaalista selviytymistä ja ehkäisemään uusia rikoksia (Marttunen 2008, 280).

Nuorisorangaistus on vähintään neljän kuukauden ja enintään yhden vuoden mittainen (NRL 2 §). Nuorisorangaistukseen tuomittu on valvonnassa koko rangaistuksen ajan. Siihen kuuluvat valvontatapaamiset, sosiaalista toimintakykyä edistävät tehtävät ja ohjelmat, työelämään ja työn tekemiseen perehdyttäminen sekä tuki ja ohjaus täytäntöönpanon yhteydessä. Tätä rangaistusmuotoa tulisi eritoten käyttää tilanteissa, joissa rikoksenteijän uusimisriski on todella korkea eikä ehdollinen vankeusrangaistus valvontoineen toimi riittävänä varoituksena. Vankilaa pyritään välttämään nuorten kohdalla viimeiseen asti, ja siksi nuorisorangaistus onkin periaatteessa viimeinen yritys välttyä vankilarangaistukselta. Esimerkki nuorisorangaistuksen tuomilauselmasta löytyy liitteestä (liite 4), jossa on tuomittu

nuorisorangaistuksen minimi neljä kuukautta. Nuorisorangaistus on mahdollista tuomita, vaikkei henkilöllä ole yhtään aikaisempaa ehdollista vankeusrangaistusta taustalla ja tuomitseminen voisi olla tarkoituksenmukaista rikoskierteen katkaisemiselle. (Tapani & Tolvanen 2011, 136.)

Kuvasta 8 voidaan havaita, että tuomittujen määrä koko maassa jää alle kahdenkymmenenviiden henkilön. Kun vertaamme kuvan tilastoja kuvaan 7, huomaamme, että ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomitseminen on paljon yleisempää.

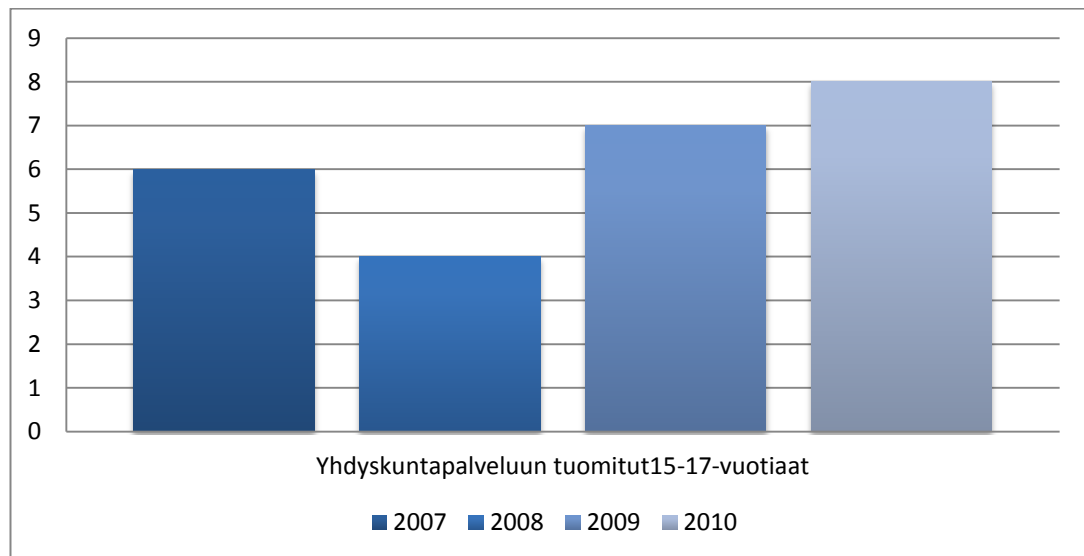

Kuva 6. Nuorisorangaistusten lukumäärät vuosittain koko maassa (Tilastokeskus 2012)

3.3.4.7 Yhdyskuntapalvelu

Tätä rangaistuksen muotoa käytetään lyhyiden ehdottomien vankeusrangaistusten vaihtoehtona, joka ankaruusportaikossa sijoittuu ehdottoman vankeusrangaistuksen tasolle. Enintään kahdeksan kuukauden ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta voidaan määrätä yhdyskuntapalveluun, mikäli aikaisemmat rangaistukset eivät ole tämän palvelurangaistuksen esteenä (RL 6:11.1). Tuomitsemisen edellytyksenä on, että rikoksenteijä suostuu yhdyskuntapalveluun ja hänen oletetaan suoriutuvan siitä. Suoriutumisen esteenä eli soveltuvuusselvityksen laatii kriminaalihuolto syyttäjän pyynnöstä. Mikäli epäonnistumisen riski on todennäköinen, ei yhdyskuntapalvelua tuomita. (Marttunen 2008, 315.)

Nuorten kohdalla yhdyskuntapalveluun tuomitseminen on harvinaista, mikä näkyy selvästi myös alla olevasta kuvasta 9. Ehdottomaan vankeusrangaistukseenhan ei alaikäistä nuorta voida tuomita ilman erityisen painavia syitä, ja tämän vuoksi säännös muodostuu usein esteeksi myös yhdyskuntapalveluun tuomitsemiselle, sillä yhdyskuntapalvelu suoritetaan ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta. (Marttunen 2008, 316.)

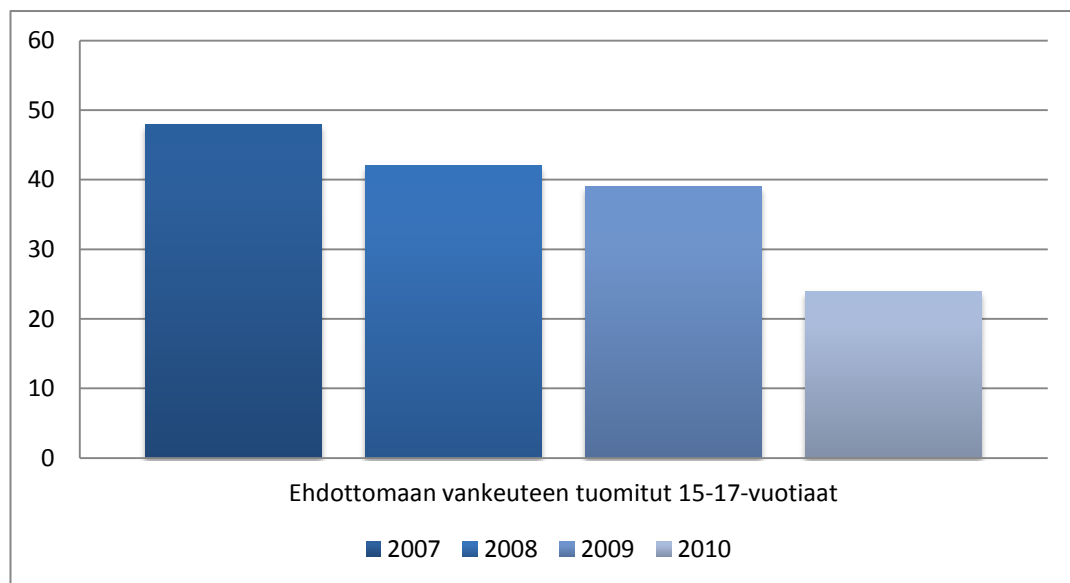
Kuva 7. Yhdyskuntapalveluun tuomitut alaikäiset koko maassa vuonna 2007–2010 (Tilastokeskus 2012)

3.3.4.8 Ehdoton vankeusrangaistus

Kuten edellä aikaisemmin on jo mainittu, nuorisorikosoikeutta koskevien sopimusten ja suositusten periaatteiden mukaan vankilarangaistuksen käyttöä tulisi välttää alaikäisten rikoksenteijöiden kohdalla. Tämä johtuu siitä, että nuorille vankila on kaikista haitallisista sosiaalinen ympäristö. Vankilassa normaalilta kehitysprosessilta viedään mahdollisuudet ja verkostoitumisen riski rikollisiin ja alakulttuureihin on huomattavan suuri. (Marttunen 2008, 338). Ehdotonta vankeutta voidaan tuomita vähintään 14 päivää ja enintään 12 vuotta. Mikäli rikoksia on tehty useita, on mahdollista tuomita enintään 15 vuotta vankeutta. (Tuomioistuimet 2012b).

Alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei kuitenkaan saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi (RL 6:9.2). Painavia syitä ovat esimerkiksi toiminta järjestäytyneen rikollisryhmän johtajana, rikoskierre sekä

törkeät ja nopeasti toistuvat vakavanlaatuiset rikokset (Marttunen 2008,342). Kuvassa 10 on kuvattu koko maassa ehdottomaan vankeuteen tuomittujen rangaistusten lukumääriä vuonna 2007–2010. Määrät eivät ole suuria ja jäävät alle vuosittain selvästi alle viidenkymmenen. Ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitaan nuoria kuitenkin useammin kuin esimerkiksi yhdyskuntapalveluun tai nuorisorangaistukseen. Tämä voi johtua siitä, ettei näitä kahta rangaistusmuotoa niinkään käytetä nuorten kohdalla ja rangaistukset tuomitaan usein ehdollisina. Ehdottomien vankeusrangaistusten määrät ovat olleet viime vuosina selvässä laskussa.

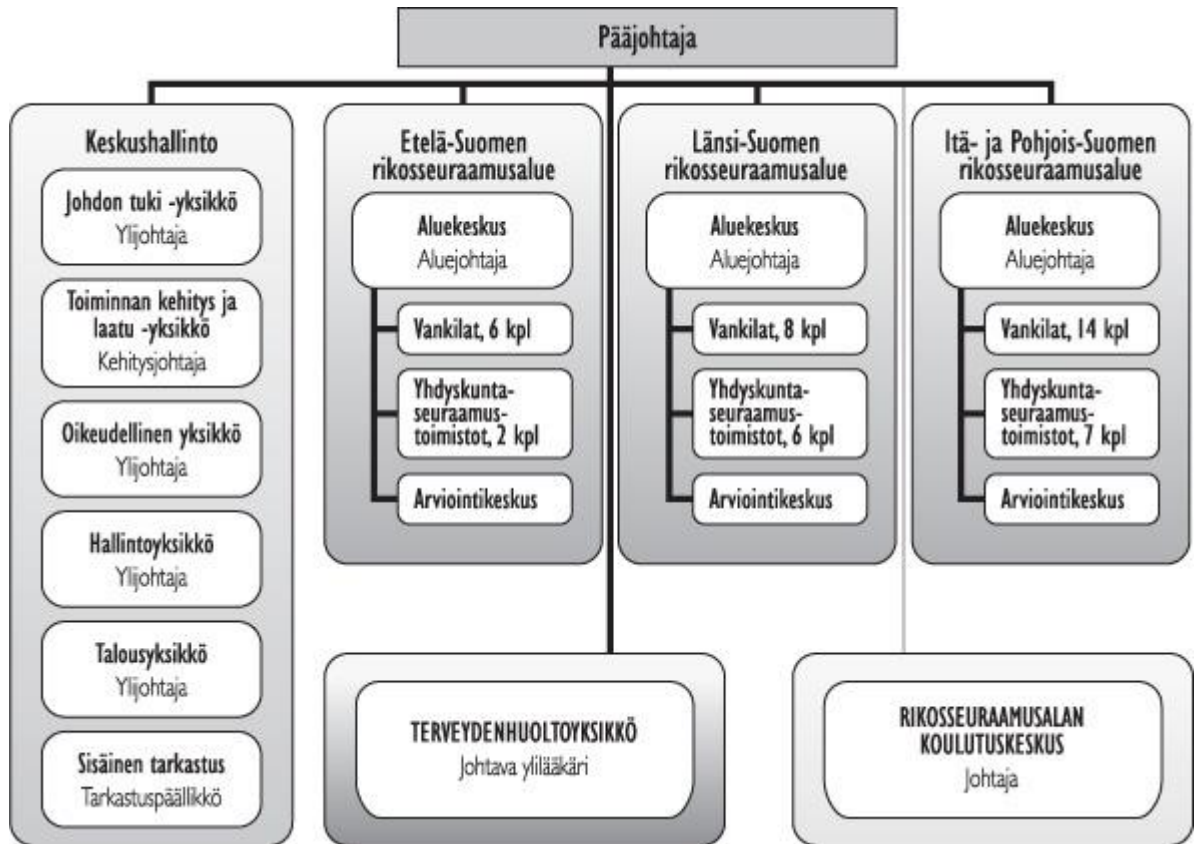
Kuva 8. Ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitut koko maassa 2007–2010 (Tilastokeskus 2012)

3.4 Rangaistuksen täytäntöönpano

Rikosprosessin viimeinen vaihe on rangaistusten täytäntöönpano. Kuten edellä on todettu, rangaistuksen täytäntöönpanon on usein katsottu kuuluvan rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän piiriin, mutta se voidaan ottaa esille myös yhtenä rikosprosessin päävaiheena. Rikosprosessin voidaan siis kokonaisuudessaan ajatella päättyvän rangaistuksen täytäntöönpanoon. Tässä luvussa käsitellään siis sakkorangaistuksen, nuorisorangaistuksen, yhdyskuntapalvelun, ehdollisen vankeusrangaistuksen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen täytäntöönpano.

Täytäntöönpanosta huolehtii pääsääntöisesti oikeusministeriön hallinnonalaan kuuluva Rikosseuraamuslaitos. Kuvassa 11 on Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio

alueittain, mistä ilmenevät myös nykyisten vankiloiden lukumäärät ja yhdyskuntaseuraamustoimistot.

Kuva 9. Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio 1.1.2011 (Tapani & Tolvanen 2011, 294).

3.4.1 Sakkorangaistuksen täytäntöönpano

Tässä luvussa keskityn käsittelemään sakon ja rikesakon täytäntöönpanoa. Jätän uhkasakon, yhteisösakon ja kurinpitosakon käsittelemättä. Tarkoitukseni on hahmottaa sakon perimistä nimenomaan rangaistuksen täytäntöönpanona, eikä keskittyä ulosotto-oikeuteen kuuluviin säännöksiin ulosmittauksesta sekä omaisuuden rahaksi muunnosta.

Sakkorangaistuksen täytäntöönpanosta säädetään laissa sakon täytäntöönpanosta (SakkoTPL) sekä valtioneuvoston asetuksessa sakon täytäntöönpanosta (SakkoTPA). Lain sakon ja rikesakon määräämisestä 38 § 2 momentin nojalla sakkomääräys, rikesakkomääräys ja rangaistusmääräys pannaan täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio. Rikesakko tulee täytäntöönpanokelpoiseksi 30 päivän kuluttua, mikäli

määräystä ei ole vastustettu. Kun ratkaisu on lainvoimainen tai asia lopullisesti ratkaistu, on tuomio pantava täytäntöön ja tuomittu maksamaan sakkoa rangaistusmääräyksin tai rikesakolla. (Tapani & Tolvanen 2011, 209.) Viiden vuoden kuluttua lainvoiman saanut tuomio sakkorangaistuksesta raukeaa, ellei sakotetulle ole sitä ennen määrätty muuntorangaistusta (RL 8:13.1).

Oikeusrekisterikeskus huolehtii sakon täytäntöönpanosta sekä ylläpitää sakkorekisteriä. Tuomioistuimen tai muun viranomaisen tulee tehdä oikeusrekisterikeskukselle ilmoitus sakosta, jolloin se tarkistaa, onko sakko maksettu ennakkoon, ei ollenkaan tai osittain. Mikäli sakkoa ei ole maksettu kokonaan, lähetetään siitä maksuvelvolliselle kirjallinen maksukehoitus (SakkoTPL 7 §). Tavoitteena on saada sakotettu maksamaan vapaaehtoisesti ilman pakkotäytäntöönpanoa, sillä se on edullisempaa sekä valtiolle että sakotetulle. Mikäli kuitenkin sakkoa ei makseta, on oikeusrekisterikeskuksen haettava ulosottoa. Tuomioistuimessa sakotetulle tulee ilmoittaa, että henkilö voidaan haastaa tuomioistuimeen sakon muuntorangaistusta varten, mikäli sakkoa ei saada perityksi. Tämä ilmoitus tulee antaa niin nuorelle kuin aikuisellekin. (Tapani & Tolvanen 2011, 213.)

Maksuajan myöntämisestä ja maksusuunnitelmasta päättää ensisijaisesti Oikeusrekisterikeskus ja toissijaisesti ulosottomies. Ulosottomies päättää maksuajasta ja maksusuunnitelmasta, mikäli sakot ovat ulosotossa. Täytäntöönpanosta voidaan luopua, kun maksamatta on alle kymmenen euroa, lainvoimaisuudesta on kulunut viisi vuotta, on todennäköisempää, ettei sakkoa saada perityksi tai maksamatta oleva määrä on pienempi kuin kolmesataaviisikymmentä euroa. (SakkoTPL 21 § ja SakkoTPA 10 §.)

Esimerkiksi rikesakkoa tai rangaistusmääräysmenettelyssä annettua sakkoa ei voida muuntaa vankeudeksi. Muuntorangaistusmenettelyssä sakotettu haastetaan uudelleen ja sakon muuntoa varten järjestetään uusi erillinen istunto. Syyttäjä voi kuitenkin joissain tapauksissa jättää muuntovaatimuksen tekemättä, jos rikos on vähäinen, tekijä on nuori tai muuntorangaistus olisi kohtuuton. Lainsäädäntö pyrkii rajoittamaan 15–17-vuotiaiden nuorten joutumista vankilaan vain välttämättömimpään, eikä muuntorangaistusta täten voida tuomita ilman painavia syitä. Tapauksissa, jolloin

rikoksenteijä on ollut alle 18-vuotias, tuomioistuimet jättävätkin sakot yleensä poikkeuksetta muuntamatta. (Tapani & Tolvanen 2011, 178.)

Rikoslain 2a luvun 5 §:ssä säädetään muuntorangaistuksen pituudesta. Kolme maksamatonta päiväsakkoa vastaa yhtä vankeuspäivää. Mikäli päiväsakkojen lukumäärä ei ole kolmella jaollinen, jätetään yli menevät muuntamatta. Muuntorangaistuksen pituuden minimi on neljä päivää ja maksimi kuusikymmentä päivää, jolloin kolmesta päiväsakosta tulisi määrätä neljä päivää vankeutta. (Tapani & Tolvanen 2011, 225.)

3.4.2 Nuorisorangaistuksen täytäntöönpano

Rikosoikeusjärjestelmän reagointi rikokseen on pysäyttävä kokemus monelle nuorelle rikoksenteijälle. Tätä painotetaan hallituksen esityksessä (HE 229/2009), jossa otetaan esille myös tosiasia siitä, ettei tällainen pysähdysvaikutus kaikilla nuorilla kuitenkaan yksin riitä ehkäisemään rikoksiin syylistymistä. Erityisesti nuorten kohdalla rikosten tekemiseen vaikuttavat useasti päihteet sekä rikkoutuneet perhesuhteet. Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisen tarkoituksena on koskea sekä nuorisorangaistusta että nuoren tilanteen selvittämistä muutoinkin. Keskeisimpänä tavoitteena tässä laissa on korostaa nuoren rikoksesta epäillyn tilanteeseen puuttumista tukitoimenpiteiden avulla sekä kontrollilla. (HE 229/2009.) Tätä tavoitetta pyritään toteuttamaan nuorten kohdalla vankeuden valvonnan täytäntöönpanossa.

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpano on aloitettava viipymättä, kun tuomio on saanut lainvoiman. Valtioneuvoston asetuksessa nuorisorangaistuksesta (NuorRA 1284/2004) säädetään täytäntöönpanosta. Nuorisorangaistus raukeaa kolmen vuoden kuluttua lainvoiman saaneesta tuomiosta, mikäli täytäntöönpanoa ei ole aloitettu (RL 8:12a). Rikosseuraamuslaitos huolehtii nuorisorangaistuksen täytäntöönpanosta ja ilmoittaa tuomitulle viimeisen ilmoittautumispäivän toimistolle nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon aloittamista varten. Mikäli tuomittua henkilöä ei tavata määräpäivään mennessä eikä hänen asuinpaikkaansa tiedetä, voidaan hänestä laatia etsintäkuulutus. Kun tuomittu ensimmäisen kerran saapuu valvontatapaamiseen tai muuhun täytäntöönpanotilaisuuteen, alkaa nuorisorangaistuksen suorittamisaika kulua. (Tapani & Tolvanen 2011, 261.)

Nuorisorangaistukseen tuomittu on valvonnassa koko rangaistuksen ajan. Keskeisenä sisältönä on valvojan ja valvottavan vuorovaikutus, jossa käydään läpi tehdyn rikoksen seurauksia sekä vaihtoehtoisia toimintatapoja. (Rikosseuraamuslaitos ohje 2010.) Täytäntöönpanoon kuuluvia tilaisuuksia saa viikoittain olla enintään kahdeksan tuntia, joihin tuomittu on velvollinen osallistumaan. Tämä täytäntöönpano on hyvin intensiivistä ja vaatii nuorelta sitoutumista, joka on ongelmallinen siinä suhteessa, että nuorella on pääsääntöisesti ongelmia sisäistää yhteiskunnan sääntöjä. Toimeenpanoa laadittaessa tulee Rikosseuraamuslaitoksen kuulla tuomittua. Mikäli henkilö on alle 18-vuotias, tulee lisäksi hänen huoltajilleen, edunvalvojalleen tai muulle lailliselle edustajalle varata tilaisuus tulla kuulluksi. (Tapani & Tolvanen 2011, 262.)

Nuorisorangaistukseen tuomitun tulee perehtyä työelämään ja työn tekemiseen (NuorRA 9 §). Rikosseuraamuslaitoksen tulee hyväksyä tällainen julkisyhteisö, julkisoikeudellinen yhdistys tai muu säätiö nuoren perehtymispaikaksi, joka ei tavoittele voittoa. Lisäksi nuoren kanssa käydään rikos-, liikenne- ja päihdekeskusteluita, joiden tarkoituksena on tukea nuorta muutoksessa vaikuttamalla uusintarikollisuuteen vaikuttaviin tekijöihin. (Rikosseuraamuslaitos ohje 2010.)

Tuomitun valvojana toimii Rikosseuraamuslaitoksen virkamies, jonka tehtävänä on valvoa toimeenpanosuunnitelmaa ja olla tarvittaessa yhteydessä tuomitun huoltajaan, edunvalvojaan tai muuhun lailliseen edustajaan. Lisäksi hänen tulee tukea ja ohjata tuomittua sekä ilmoittaa toimeenpanosuunnitelman rikkomisesta yhdyskuntaseuraamustoimistolle. Mikäli tuomittu rikkoo toimeenpanosuunnitelmaa esimerkiksi pakoilemalla valvontatapaamisia, voidaan hänet noutaa seuraavaan tilaisuuteen. Ensimmäisestä poissaolosta voidaan antaa huomautus, mutta on myös perusteltua, että poliisi noutaa hänet paikalle. Hänet saadaan ottaa kiinni säilöön enintään kuusi tuntia ennen tilaisuutta ja noudon tulee tapahtua niin, ettei nuori joudu tarpeettoman huomion kohteeksi. (Tapani & Tolvanen 2011, 267.)

Mikäli nuori rikkoo hänelle nuorisorangaistukseen määrättyjä velvollisuuksia, annetaan hänelle suullinen tai kirjallinen huomautus. Tämän jälkeen hänelle annetaan kirjallinen varoitus, mikäli toiminta edelleen jatkuu. Lisäksi hänelle tulee varata tilaisuus tulla kuulluksi ennen varoituksen antamista sekä ilmoittaa, että asia voidaan saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi, mikä voi johtaa sijaisrangaistuksen tuomitsemiseen. Sijaisrangaistuksena pääsääntöisesti on tuomittu ehdollista vankeutta

tai joissakin tapauksissa myös sakkoa, jos nuorisorangaistuksesta on enää vähän suorittamatta. Ehdoton vankeusrangaistuskin tulee kyseeseen tapauksissa, jolloin nuorisorangaistus on kokonaan suorittamatta tai sitä on jäljellä vielä huomattava määrä eli yli puolet rangaistuksesta. (Tapani & Tolvanen 2011, 296.) Vuoden 2009 aikana 79 prosenttia nuorisorangaistuksista suoritettiin loppuun (Rikosseuraamusalan vuorikertomus 2009, 22).

3.4.3 Yhdyskuntapalvelun täytäntöönpano

Rikosseuraamuslaitos vastaa yhdyskuntapalvelun täytäntöönpanosta ja sen aloittamisesta viipymättä (YPL 5 §). Rikosseuraamuslaitos hankkii selvityksen tuomion täytäntöönpanokelpoisuudesta ja toimittaa täytäntöönpanokirjan tuomitun asuinpaikan ulosottomiehelle. Tämän jälkeen ulosottomies ilmoittaa tuomitulle päivämäärän, jolloin hänen viimeistään tulee ilmoittautua Rikosseuraamuslaitoksen yhdyskuntaseuraamustoimistossa palvelusuunnitelman laatimista koskevan asian takia. Mikäli ulosottomies ei tavoita tuomittua, tekee Rikosseuraamuslaitos etsintäkuulutuksen ja kehottaa tuomittua ilmoittautumaan ulosottomiehelle. Uhkana tässä on tuomitulle se, että yhdyskuntapalvelu voidaan muuntaa vankeudeksi, mikäli hän ei vapaaehtoisesti ota yhteyttä. (Tapani & Tolvanen 2011, 247.)

Tuomitulla on vuosi aikaa täytäntöönpanosta suorittaa yhdyskuntapalvelu loppuun (YPL 5 §). Palvelusaikaa voidaan kuitenkin pidentää erityisistä syistä, jolloin Rikosseuraamuslaitos voi pidentää suunnitelmassa vahvistettua palvelusaikaa enintään kolmella kuukaudella kerrallaan, mutta suoritus aika ei saa ylittää yhtä vuotta ja kuutta kuukautta. Tuomioistuimella sen sijaan on valtuudet pidentää palvelusaikaa tätäkin pidemmäksi. Yhdyskuntapalvelu raukeaa viiden vuoden kuluttua, mikäli täytäntöönpanoon ei ole ryhdytty. (Tapani & Tolvanen 2011, 248.)

Toimeenpanosuunnitelmassa Rikosseuraamuslaitoksen yhdyskuntaseuraamustoimisto vahvistaa tuomitun työtehtävät, palvelun päättymisen ajankohdan ja palvelupaikan ehdot. Yhdyskuntapalvelu kestää vähintään 20 tuntia ja enintään 200 tuntia ja palvelua suoritetaan kaksi kertaa viikossa tyypillisesti noin 3–4 tuntia. Työt suoritetaan valvotusti ja palkattomana. Yksi tunti vastaa siis yhtä vankeuspäivää ja suorittamisaika on pyritty jaksottamaan siten, että kesto vastaa yhdyskuntapalveluksi muunnettua vankeusaikaa. Suorittaminen tapahtuu siis säännöllisesti toistuvina

ajankohtina ja siten, että yhden suorituskerran pituus on kolmesta neljään tuntiin. (Marttunen 2008, 316.)

Tuomitun tulee yhdyskuntapalvelunsa aikana suorittaa siihen liittyviä velvoitteita. Hänen tulee osallistua toimeenpanosuunnitelman laatimiseen, noudatettava suunnitelmaa, yhdyskuntapalvelun aikataulua, suorittaa palvelutehtävät ja osallistua palvelun täytäntöönpanon vaatimiin tilaisuuksiin. Lisäksi tuomitun tulee käyttäytyä asiallisesti, ilmoittaa Rikosseuraamuslaitokselle esteestään saapua palvelukseen, olla palveluksen vaatimissa tilaisuuksissa täysin päihteetön ja hänen tulee suorittaa päihdetestit vaadittaessa. (TPL 7 §.)

Rikosseuraamuslaitoksen nimeämä valvoja suorittaa tuomitun valvonnan yhdyskuntapalvelun aikana. Hän vierailee palvelupaikalla sekä pitää yhteyttä tuomittuun ja palvelupaikan järjestäjään. Mikäli tuomittu ei noudata velvollisuuksiaan, yhdyskuntaseuraamustoimisto antaa hänelle huomautuksen. Se ilmoittaa asiasta viralliselle syyttäjälle, jos tuomittu toistuvasti tai törkeästi rikkoo velvollisuuksiaan eikä huomautus ole tehonnut. Syyttäjä harkitsee tämän jälkeen, muunnetaanko yhdyskuntapalvelua vankeudeksi ja toimittaa vaatimuksensa käräjäoikeudelle. (Tapani & Tolvanen 2011, 253.) Yhdyskuntapalveluja muunnetaan vankeudeksi vuosittain noin vajaat 20 prosenttia (Rikosseuraamusalan vuosikertomus 2009, 31).

3.4.4 Ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpano

Ehdollinen vankeusrangaistus raukeaa, mikäli sitä ei ole koeaikana määrätty täytäntöön pantavaksi (RL 2b:3.2). Nuori rikosentekijä määrätään täytäntöönpanotoimena valvontaan ehdollisessa vankeusrangaistuksessa, mikäli sitä pidetään perusteltua tuomitun sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi ja uusien rikosten ehkäisemiseksi. Seuraamusselvityksessä arvioidaan valvonnan tarve, ja tämän arvioinnin tekee Rikosseuraamuslaitoksen yhdyskuntaseuraamustoimisto. Nuoren tarpeen valvontaan määrittää mm. tuomitun aikaisemmat rangaistukset sekä perheolot. Valvonta-aika alkaa kulua, kun tuomio on tullut lainvoimaiseksi ja päättyy viimeistään ehdollisen vankeuden koeajan loputtua. (Tapani & Tolvanen 2011, 282.)

Valvojana toimii Rikosseuraamuslaitoksen yhdyskuntaseuraamustoimiston virkamies, ja hänen tulee valvonnan aikana perehtyä valvottavan olosuhteisiin sekä hankkia tarvittavaa tietoa valvottavasta. Lisäksi hänen tulee valvoa ehdollisen vankeuden

valvonnasta säädettyjä velvollisuuksia, noudattaa niitä, olla tarvittaessa yhteydessä valvottavan huoltajaan, edunvalvojaan tai muuhun lailliseen edustajaan, tukea ja ohjata valvottavaa sekä ilmoittaa valvottavan velvollisuuksien rikkomisesta. Valvonnan tavoitteena on seurata tuomitun olosuhteita, parantaa kykyjä rikoksettomaan elämään sekä seurata niissä tapahtuvia muutoksia. Tapaamisia sekä niihin liittyviä tehtäviä saa kuukausittain olla enintään 12 tuntia ja joissakin erityistapauksissa enintään 24 tuntia. (Tapani & Tolvanen 2011, 285.)

Tuomitun tulee saapua määrättyihin tapaamisiin, pidettävä yhteyttä valvojaan ja osallistua valvonnan toteuttamiseen liittyviin tilaisuuksiin. Mikäli hän ei saavu tilaisuuksiin, poliisi noutaa hänet. Hänelle voidaan antaa suullinen huomautus sekä kirjallinen varoitus ankarampana seuraamuksena. Jos tuomittu edelleen laiminlyö vakavasti velvoitteitaan, tehdään asiasta ilmoitus syyttäjälle. Syyttäjä tekee arvion, pidennetäänkö valvonta-aikaa menettelyn vuoksi enintään kuudella kuukaudella, ja lopuksi tuomioistuin tekee asiasta päätöksen. (Tapani & Tolvanen 2011, 288.)

3.4.5 Ehdottoman vankeusrangaistuksen täytäntöönpano

Ulosottomies sekä oikeusministeriön alainen Rikosseuraamuslaitos huolehtii vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta. Yhdyskuntaseuraamustoimisto vastaa ehdonalaisen vapauden valvonnasta. Vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta säädetään vankeuslain 2 luvun 1–2 §:ssä. Rangaistus on pantava täytäntöön viivytyksettä, mikä on perusteltua yleissivistävistä syistä. Määräaikainen vankeusrangaistus raukeaa erilaisissa tuomioissa eri aikaan, mikäli täytäntöönpanoa ei ole lainvoiman saaneen tuomion jälkeen aloitettu. Esimerkiksi jos rangaistus on yli kahdeksan vuotta, raukeaa se kahdessakymmenessä vuodessa, tai jos rangaistus on enintään vuoden mittainen, raukeaa se viidessä vuodessa. Rikosseuraamuslaitos antaa täytäntöönpanomääräyksen tuomitun paikkakunnan ulosottomiehelle ja tämä ottaa yhteyttä sijoittajyksikköön tuomitun vankilaan määräämistä varten. Lisäksi ulosottomiehen on määrättävä tuomittu ilmoittautumaan vankilaan ajankohtana, jonka sijoittajyksikkö on hänelle määrännyt. Mikäli tuomittua ei tavoiteta, hänet on välittömästi etsintäkuulutettava. (Tapani & Tolvanen 2011, 296.)

Vanki sijoitetaan vankilaan rangaistusajan suunnitelman mukaisesti, joka perustuu kirjalliseen täytäntöönpanomääräykseen. Sijoituksessa otetaan huomioon mm. vangin toivomus, kotipaikka, sukupuoli, terveydentila ja aikaisempi rikollisuus. Alle 18-

vuotias sijoitetaan pääsääntöisesti sellaiseen vankilaan, missä hänet on mahdollisuus pitää erillään aikuisista vangeista, sillä vankilaa on toisinaan kutsuttu rikollisten korkeakouluksi. Lisäksi vankeusrangaistus merkitsee nuorelle suurta syrjäytymisuhkaa ja tämän takia vankilassaoloaikaa on pyrittävä rajoittamaan niin lyhyeksi kuin mahdollista. Nuori alle 20-vuotias suorittaa ensikertalaisena pääsääntöisesti 1/3 koko tuomiosta, ja tämän jälkeen hänet päästetään ehdonalaiseen vapauteen. Huomioitava on, ettei tuomittu ole rikosta edeltäneen kolmen vuoden aikana suorittanut rangaistusta vankilassa. Mikäli hän on, tulee hänen suorittaa rangaistuksestaan puolet ennen ehdollista vapautta. Kun vanki saapuu vankilaan, hänelle laaditaan rangaistusajan suunnitelma. Suunnitelma on yksilöllinen koskien rangaistusajan suorittamista, vapauttamista sekä ehdonalaista vapautta. (Tapani & Tolvanen 2011, 321.)

4 TUTKIMUSAINEISTO JA MENETELMÄT

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata eroavaisuuksia rikosprosessissa nuoren alaikäisen sekä aikuisen täysi-ikäisen vastaajan välillä. Tarkoituksena on saada tietoa, eroaako prosessi konkreettisesti toisistaan eli onko olemassa eroja lain lisäksi myös käytännössä.

4.1 Tutkimukseen osallistujat

Tähän tutkimukseen osallistui kymmenen asiantuntijaa kahden tuomiopiirin alueelta. Näistä puolet oli naisia ja puolet miehiä. Haastateltavina olivat poliisi, kolme syyttäjää ja kuusi käräjäoikeuden tuomaria. Tutkimuksessa haastateltavilla asiantuntijoilla oli alalta työkokemusta muutamista vuosista useaan kymmeneen vuoteen, joten he pystyivät näin kuvaamaan kokemuksiaan ja käytäntöjään pitkältikin aikaväliltä. Osalla haastatteluun osallistuvilla työkokemusta oli kertynyt hieman lyhyemmältä aikaväliltä ja vain joistakin työsuhteista.

4.2 Aineiston hankinta

Tutkimusmenetelmänä tässä työssä on käytetty laadullista eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä tarkoitetaan joukkoa erilaisia tulkinnallisia tutkimuskäytäntöjä, jotka toteutetaan luonnollisissa

olosuhteissa. Laadullisessa tutkimusmenetelmässä käytetään havainnointia ja tekstianalyysiä. (Hirsjärvi ym. 2010, 208).

Haastattelumetodin opinnäytetyössäni käytin teemahaastattelua, joka on lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto. Laadullisessa tutkimuksessa haastattelu on sitä, että valituille yksilöille tai ryhmille esitetään enemmän tai vähemmän avoimia kysymyksiä. Teemahaastattelussa haastattelu kohdennetaan tiettyihin aihepiireihin ja useimmiten haastateltavat ovat kokeneet tietynlaisen tilanteen. Tämän avulla voidaan myös tutkia yksilön ajatuksia, tunteita, kokemuksia ja myös sanatonta kokemustietoa, jossa haastateltavien oma elämysmaailma korostuu. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.)

Ennen haastatteluiden alkamista kerroin haastatteluun osallistuvalla tuomiopiirien henkilökunnalle tutkimuksen tarkoituksesta, aiheesta, aineiston hankintamenetelmistä, tutkimuksen luottamuksellisuudesta ja anonymiteetin säilyttämisestä. Haastattelin henkilöt erikseen ja eri päivinä. Yksilöhaastatteluissa haastateltavat pystyivät ilmaisemaan spontaanisti, miten he tunsivat ja kokivat kyseisen asian ja miksi he kokivat niin. Haastatteluja ei nauhoitettu, vaan ne ovat kirjattuna itselleni muistiin. Lisäksi tulokset käsittelin niin, ettei ketään yksittäistä henkilöä voida tunnistaa. Haastatteluun vastanneista yksi antoi luvan käyttää nimeään työssäni, joten hänen nimensä on opinnäytetyössäni mainittu. Haastattelutilanteessa annoin haastateltaville mahdollisuuden tuoda esille ajatuksiaan mahdollisimman vapaasti ja haastattelut toteutuivat suunnittelemani tavalla. Tiedonkeruumenetelmänä on käytetty teemahaastattelun lisäksi paljon kirjallisuuslähteitä ja asiantuntijoilta saatuja materiaaleja.

4.3 Aineiston analyysi

Aineistolähtöiseen analyysiprosessiin kuuluu erilaisia vaiheita, joita ovat kokonaiskuvan muodostaminen sekä aineistoon huolellinen tutustuminen. Aineiston analyysi alkoi haastattelutilanteiden havainnoimisella, joissa kirjoittamistani havainnoista ja kuvauksista sain taustaa ja tukea analyysissä esille tulleille asioille. Analysoin teemahaastatteluaineiston laadullisella sisältöanalyysillä, jonka avulla oli mahdollista saada selkeää jäsenystä hyvin konkreettisista asioista koostuvaan aineistoon.

Aineiston analyysissä tarkoitukseni oli luoda aineistoon selkeyttä saattamalla se tiiviiseen muotoon kadottamatta kuitenkaan sen sisältämää informaatiota. Pyrin kuvaamaan aineiston analyysimenetelmän selkeästi selvittäen analyysin aikana tekemäni ratkaisut. Sisältöanalyysin avulla pyrin saamaan mielipiteiden kuvailun esille, ja tarkasteluyksikkönä voi olla sana, teema tai aihe (Hirsjärvi ym. 2010, 221).

Luin haastattelut läpi useaan kertaan ja pohdin tärkeitä ilmaisuja ja niiden merkitystä. Etsin haastatteluista kaikki ne ilmaisut, joissa oli tutkimukseeni liittyvää sisältöä. Kirjoitin itselleni muistiinpanoja asioista, joita haastateltavat halusivat tuoda esille. Aineiston pelkistämässä tavoitteenani oli tiivistää aiheesta merkittävää sisältöä. Kirjoitin haastatteluteemojen pelkistetyt teemat erilliseksi listaksi, jonka jälkeen etsin erilaisuuksia ja yhtäläisyyksiä.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa esittelen opinnäytetyöni tutkimustulokset tutkimusongelmien mukaisessa järjestyksessä. Aloitan tulosten käsittelyn teoriaosuudella ja tämän jälkeen analysoin aineistoa ja esittelen tutkimustulokset suorine lainauksineen, jotka ovat kursivoitu. Tutkimustulokseen on kerätty mielipiteitä haastatteluista sekä asiantuntijoiden käyttäytymiseen vaikuttavia tekijöitä prosessin eri vaiheissa. Nuorten kohdalla eroavaisuuksia rikosprosessissa löytyy paljon myös laeista, jotka on esitelty teoriaosuudessa tarkemmin.

Esitutkintalaissa on tarkat säännökset kuulustelujen toimittamisesta. Nuorta alaikäistä rikoksesta epäiltyä kuulustellaan samalla tavalla kuin aikuista rikoksesta epäiltyä. Kuulusteltavaa tulee kohdella rauhallisesti sekä asiallisesti. Alaikäistä nuorta kohdellaan aina tämän kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. (Havansi 2000,112.)

Eryteisesti nuorten kuulusteleminen vaatii kuulustelijalta hyvin paljon, sillä nuoren kanssa on pyrittävä olemaan samalla kehitystasolla. Asioita ei voi selvittää nuorelle monimutkaisesti, sillä nuoren keskittyminen tilanteessa pääsee täten herpaantumaan. Kuulustelutaktiikkana käytetään erityisesti nuorten kohdalla välitöntä katsekontaktia, ja asioiden muistiinkirjaaminen on jätettävä viimeiseksi. Pääsääntöisesti kuulustelutilanteessa pidetään kasvatuksellinen asenne ja nuori pyritään saamaan tuntemaan tehneensä väärin ja ymmärtämään tekonsa seuraukset. Mikäli alaikäinen nuori käyttäytyy ylimielisesti kuulusteluissa, jopa vanhempien läsnä ollessa, puututaan

asiaan välittömästi. Tällaisesta kasvatuksellisesta asenteesta kuulustelijat saavat useasti kiitosta, sillä vanhemmilla ei välttämättä ole kunnollista otetta nuoreen, eivätkä he saa nuorta ymmärtämään tilanteen vakavuutta. (Ruohonen 2012.)

Kuulusteluissa olevalle nuorelle tehdään selväksi, että hän on toiminut väärin.

Kato nyt kun äitikin on surullinen. Ymmärrätkö miltä muista tuntuu, kun sinä teit näin?

Nuoren kanssa on mentävä samalle tasolle ja otettava katsekontakti. Muuten jos kirjoittelet kuulustelukertomusta koneelle, nuori ei keskity olennaiseen.

Syyttäjän rooli nuorisoprosessissa eroaa aikuisten rikosprosessista. Nuorten jutut pyritään pääsääntöisesti ratkaisemaan sovittelussa ja syyttämättä jättämispäätöksiä tehdään nuorten kohdalla useammin. Syyttäjän on kiireellisesti ratkaistava, nostaako hän rikoksesta syytettä vai ei, kun kyseessä on alle 18-vuotias. Syyttäjä voi jättää syytteen nostamatta rikoksesta, joka on tehty alle 18-vuotiaana ja odotettavissa ei ole ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. (Tapani & Tolvanen 2006, 142.)

Syyttäjille on annettu valtakunnansyyttäjän ohje, jonka mukaan huumausaineen käyttörikokseen syyllystyneelle ensikertalaiselle nuorelle annetaan huomautus ja järjestetään puhuttelutilaisuus, mikäli tekoon ei liity muita rikoksia ja menettelyä pidetään soveltuvana. Tällaista menettelyä kutsutaan seuraamusluonteiseksi syyttämättä jättämiseksi. Vaikka syyttämättäjättämispäätös voidaan tehdä nuoruusperusteella, on olemassa tapauksia, jolloin tämä ei päde perusteena. Haastatteluun vastanneista kolmesta syyttäjistä kaksi painottavat, etteivät rattijuopumusrikoksissa jättäisi missään tilanteessa nuoruusperusteella syyttämättä. Perusteluina todetaan, että teko luonteeltaan vaatii yhteiskunnan väliintuloa, ja tekoa on pidettävä paheksuttavana ja rangaistavana yhteiskunnan näkökulmasta. (Kolmen syyttäjän haastattelut 2012.)

Rattijuopumusrikokset ovat sellaisia, joista en jättäisi missään tilanteessa nuoruusperusteella syyttämättä.

Rattijuopumuksia tms. yleisvaarallisia rikoksia en jättäisi syyttämättä.

Arvioidessani sjp-perusteen soveltumista katson myös nuoren aikaisempaa rikoshistoriaa joka vaikuttaa siihen, voidaanko tekoa pitää ymmärtämättömyydestä ja ajattelemattomuudesta tehtynä vai onko myös aikaisempia rikoksia.

Huumausaineen käyttörikoksissa nuoria ensikertalaisin lähtökohtaisesti puhutellaan ja jätetään sitten puhuttelun onnistuessa syyttämättä.

Haastattelussa selvitettiin myös syyttäjien käyttäytymiseen vaikuttavia asioita alaikäisten nuorten ollessa kyseessä. Haastatteluun vastanneista kolmesta syyttäjistä kaksi kertoivat muuttavansa käyttäytymistään alaikäisten nuorten tapauksissa. He pyrkivät korostamaan enemmän teon moitittavuutta, sekä yhteiskunnallisia haittavaikutuksia. Yksi haastatteluun vastanneista syyttäjistä kertoo keskustelewansa myös salin ulkopuolella alaikäisen nuoren kanssa, mikäli hän on syylistynyt rattijuopumukseen. Hän pyrkii painottamaan nuorelle sitä, että tekojen toistuessa ajokielto lain mukaan on huomattavasti pidempi; hän yrittää saada nuoria ymmärtämään tekojen luonteen eli potentiaaliset vaarantamistilanteet. Alaikäisille nuorille uhka ajokiellosta ja ajokortin epäämisestä ohjaa heitä paremmin ymmärtämään tekojensa vaarallisuus. (Kolmen syyttäjän haastattelut 2012.)

Salissa kyllä korostan enemmän teon moitittavuutta ja yhteiskunnallisia haittavaikutuksia sekä ylipäätään rikosten teon rangaistavuutta, koska oletukseni on, että nuoret yleisesti ottaen ovat ajattelemattomampia kuin aikuiset.

Ajattelen, että nuoret suhtautuvat liikenne rikoksiin välinpitämättömästi ymmärtämättä tekojen luonnetta eli potentiaalisia vaarantamistilanteita ja heidän käyttäytymistään ohjaa paremmin pitkän ajokiellon ja ajokortin saamisen vaikeutumisen uhka, kuin teon potentiaalinen vaarallisuus silloin kuin teolla ei ole aiheutettu tosiasiallista vaaratilannetta.

Pyrin kertomaan asiat hieman selkeämmin. Aikuisten jutuiissa keskityn keräämään vain syytteen toteen näyttämiseksi tarvittavan näytön, enkä kysele ns. ylimääräisiä moralisoivia kysymyksiä.

Mielenkiintoa herätti kysymys siitä, kohdellaanko nuoria alaikäisiä eri tavalla myös tuomioistuinkäsittelyssä. Haastatteluun vastanneista kuudesta käräjätuomarista kolme kertoi muuttavansa hieman käyttäytymistään oikeudenkäynnissä nuorten alaikäisten tapauksissa. He pyrkivät selittämään asiat tarkemmin ja ymmärrettävästi. Lisäksi he pyrkivät välttämään jossain määrin vaikeaselkoisia termejä ja selvittävät oikeudenkäynnin kulun tarkemmin. (Kuuden käräjätuomarin haastattelut 2012.)

Jonkinlaisen viestin pyrin välittämään siitä, että rikosten jatkaminen ei missään nimessä kannata ja elämää ei kannata pilata rikosten takia. Joskus se jää lyhyeksi toivomukseksi, että toivottavasti emme näissä merkeissä enää tapaa.

Vastaajien osalta ymmärrystä löytyy vähemmän mutta heidänkin kohdallaan pyrin vähän kyselemään tarkemmin heidän taustoistaan ja rikokseen johtaneista olosuhteista sekä yleisemmin elämäntilanteesta.

Selvitän oikeudenkäynnin kulun istunnon alussa tarkemmin. Useasti edellytän, että todistelu asiassa käydään läpi ja että nuori vastaaja kertoo itse todistelutarkoituksessa tapahtuneesta, vaikka hän olisi myöntänyt syytteen oikeaksi. Tarkoituksenani on saada nuori ymmärtämään, että teolla on seurauksia ja tätä kautta estää mahdollista uusiin rikoksiin syyllistymistä.

Ei sitä nyt yritä sen vihaisempi olla. Yritän kuitenkin selittää heille erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja ja sitä, kuinka hullusti tässä loppujen lopuksi voi käydä ja mikä voi johtaa sitten jatkossa vielä pahempiin seurauksiin.

Sinuttelen hyvin usein ja pyrin välttämään ns. kapulakieltä. Selittämistä piisaa vallankin silloin, kun ao. nuorella ei ole avustajaa. Kaikki uhoaminen on pyrittävä katkaisemaan alkuunsa, mutta harvoin sellaista esiintyy.

Erityisen nuorisorikosoikeuden keskeisenä tunnusmerkkinä pidetään nuorisotuomioistuininstituutiota. Onkin siis epäselvää, voidaanko Pohjoismaissa puhua nuorisorikosoikeudesta, sillä käytössä ei ole tällaista järjestelmää. Useimmissa Euroopan maissa sen sijaan nuorisorikosoikeus on toiminnallisesti sidoksissa nuorisotuomioistuimen toimivaltaan. (Marttunen 2002,13.) Kuudelta kärjätuomarilta kysyttiin, olisiko erillinen nuorisotuomioistuin Suomessa järkevä ratkaisu. Haastatteluun vastanneet kaikki kuusi kärjätuomaria olivat sitä mieltä, ettei erillistä nuorisotuomioistuinta pidetä tarpeellisena, sillä nykyinen järjestelmä toimii hyvin. (Kuuden kärjätuomarin haastattelut 2012.)

Ei välttämättä, koska seuraamusjärjestelmä on niin vaihtoehdoton ja yksioikoinen. Jos näissä olisi enemmän vivahteita, nuorisoon erikoistuneet tuomioistuimet voisivat olla perusteltuja. Täällä maaseudulla nuorisojuttuja on kuitenkin niin vähän, että erillinen tuomioistuin ei olisi perusteltu.

Nuorisorangaistusta ei juurikaan käytetä Suomessa yleisenä rangaistusmuotona, ja sen tuomitsemista on ainakin joissakin kärjätuomioistuimissa pidetty tuntemattomampana. Haastattelu tehtiin kuudelle kärjätuomarille, joista kaikki vastasivat, etteivät ole kertaakaan koko virkansa aikana tuominneet nuorisorangaistusta. Haastatteluun vastanneista kuudesta kärjätuomarista neljä perusteli sitä siten, ettei syyttäjä ole vaatinut missään vaiheessa rangaistukseksi nuorisorangaistusta, eivätkä he ole harkinneet sen tuomitsemista. (Kuuden tuomarin haastattelut 2012.)

Suoraan sanoen en ole perehtynyt asiaan.

Tapauksia joihin nuorisorangaistus soveltuisi, on ylipäätään mielestäni vähän. Syyttäjät eivät myöskään ole vaatineet rangaistuskannanotoissaan nuorisorangaistukseen tuomitsemista.

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena tuomittava valvonta myös mielestäni kaventaa nuorisorangaistuksen soveltamisalaa.

Tätä olen ihmetellyt, mutta en tiedä tarkempaa syytä tähän.

Syyttäjä ei ole vaatinut sitä eikä toimittanut siihen tarvittavaa selvitystä.

Tällaisia rikoskierteessä olevia nuoria ei juuri ole kohdalleni sattunut.

Myös kihlakunnansyyttäjiltä kysyttiin, mikseivät he ole vaatineet rangaistukseksi nuorisorangaistusta. Haastattelu tehtiin kolmelle kihlakunnansyyttäjälle, joista kaikki vastasivat haastatteluun. He perustelivat suhtautumistaan, ettei heidän kohdalleen ole vielä tullut niin törkeää nuoren tekemää rikosta, josta olisi ollut odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa tai ehdollista vankeutta eivätkä täten ole vaatineet sitä rangaistukseksi. (Kolmen syyttäjän haastattelut 2012.)

Käytännössä eteeni ei ole tullut niin törkeää nuoren tekemää rikosta, eikä toisaalta sellaista nuorta, jolla jo olisi ehtinyt kertyä useampi ehdollinen tuomio rikosrekisteriin; näin "kovia konnia" ei onneksi nuorista siis paljoa löydy.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia eroavaisuuksia rikosprosessissa alaikäisten nuorten ja aikuisten välillä. Rajasin aiheen koskemaan nuorta vastaajaa, ja vertauskohteena oli siis täysi-ikäinen vastaaja. Rikosprosessissa on nuoren suhteen laissa määrättyjä toimintatapoja, joita noudatetaan prosessin eri vaiheissa. Tämän tutkimuksen perusteella haastateltavat tuntevat käyttäytyvänsä nuoria kohtaan rikosprosessissa eritavalla.

Mielestäni työlle asetetut tavoitteet täyttyivät hyvin ja tutkimusongelmaan löytyi vastauksia. Tutkimustulokseksi selvisi se, että jokaisessa prosessin vaiheessa käyttäytyminen alaikäisiä nuoria kohtaan muuttuu. Niin poliisit, syyttäjät kuin tuomaritkin ottavat kasvatuksellisen asenteen ja pyrkivät saamaan nuoren ymmärtämään tekonsa ja sen seuraukset.

Tutkimuksen mukaan asiantuntijat tietoisesti muuttivat käyttäytymistään nuorten alaikäisten kohdalla. Kuulusteleminen vaatii kuulustelijalta enemmän, ja katsekontaktia käytettiin aikuisia enemmän. Tutkimuksesta selvisi, ettei rattijuopumusrikoksissa nuoria jätetä missään tilanteessa nuoruusperusteella syyttämättä. Näin pyritään korostamaan enemmän teon moitittavuutta ja yhteiskunnallisia haittavaikutuksia. Nuoria yritetään saada ymmärtämään tekojen luonne eli potentiaaliset vaarantamistilanteet. Tutkimus osoitti, että jokaisessa

prosessin vaiheessa kasvatuksellisen asenteen lisäksi asiantuntijat pyrkivät selittämään asiat tarkemmin ja ymmärretysti. He pyrkivät välttämään vaikeaselkoisia termejä ja selvittävät oikeudenkäynnin kulun tarkemmin.

Mielestäni opinnäytetyö antoi kattavan kuvan siitä, kuinka alaikäisten nuorten kohdalla prosessi etenee ja kuinka heitä kohdellaan. Teoriaosuudessa eroavaisuuksia löytyi jokaisesta prosessin vaiheesta. Suurimpana koko prosessin kattavampana erona oli nuorten juttujen nopeutettu käsittely sekä tuomioistuimessa käytävä suullinen istunto ja se, ettei niitä voida ratkaista kirjallisessa menettelyssä. Lisäksi mainittakoon, että nuoren joutumista vankilaan pyritään aina välttämään, mitä ei näin selkeästi toteuteta aikuisten kohdalla.

Tutkimusta voidaan pitää luotettavana, sillä se täyttää hyvin laadullisen tutkimuksen laatuvaatimukset. Tekemäni havainnot vastasivat tutkittavaa todellisuutta, ja uskottavuus oli yhteydessä siihen, miten hyvin asiantuntijat kertoivat omista kokemuksistaan ja mitä havaintoja tutkijana tein. Tutkimukseni kannalta pidin tarkoituksenmukaisena, että tutkimukseen osallistuivat ainoastaan henkilöt, joilla oli henkilökohtaista kokemusta tutkittavasta aiheesta ja jotka olivat halukkaita osallistumaan tutkimukseen.

Lähdeaineiston kokoaminen ei tuottanut ongelmia, sillä nuorista vastaajista oli paljon kirjallisuutta ja muuta lähdemateriaalia. Mielestäni opinnäytetyöni palvelee nuorta vastaajaa, mikäli hän haluaa perehtyä asemaansa ennen rikosprosessia. Tutkimustulokset haastatteluina tukivat lähinnä tutkimuskysymystä, sillä niiden avulla saatiin tukea sille, että nuoria ei pelkästään lain mukaan kohdella eri tavalla vaan myös konkreettisissa tilanteissa.

Jatkotutkimuksissa olisi mielenkiintoista selvittää, miksi nuorisorangaistusta ei käytetä yleisenä rangaistusmuotona. Ihmetystä asiassa herättää lähinnä se, miksi ylipäättään on olemassa nuorille erikseen kehitelty rangaistusmuoto, kun sen käyttö näyttää olevan hyvin vähäistä. Nuorisorangaistuksen käyttämättömyyteen saatiin osaltaan vastauksia, mutta mikäli pelkkää nuorisorangaistusta ja sen käyttämättömyyttä olisi halunnut käyttää tutkimuskohteena, olisi haastattelut siihen liittyen pitänyt tehdä koko maassa. Näin olisi saavutettu oikeanlaisia tuloksia. Lisäksi olisi ollut mielenkiintoista selvittää nuoren omia tuntemuksia rikosprosessissa tekemällä haastatteluita ja kyselyitä rikoksesta epäillyille.

LÄHTEET

Asetus esitutkinnasta ja pakkokeinoista 17.6.1988/575.

Asetus nuorista rikoksentekijöistä 1001/1942.

Esitutkintalaki 30.4.1987/449.

Havansi, E. 2000. Oikeudenkäynti ja pakkotäytäntö. Helsinki: Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta.

HE 79/1989 vp.17.

HE 2003:3 osa 1.

HE 229/2009 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämistä ja ehdollisen vankeuden valvontaa koskevaksi lainsäädännöksi.

Helminen, K., Lehtola, K. & Virolainen, P. 2005. Esitutkinta ja pakkokeinot. Helsinki: Talentum.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2010. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Honkatukia, P. & Kivivuori, J. 2006. Nuorisorikollisuus; määrä, syyt ja kontrolli. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja.

Jokela, A. 2008. Rikosprosessi. Helsinki: Talentum Media.

Kolmen syyttäjän haastattelut. 2012. Haastattelut 26.3–3.4.2012.

Koskinen, P. 2008. Rikosoikeuden perusteet. Helsinki: Yliopistopaino.

Kuuden käräjätuomarin haastattelut. 2012. Haastattelut 20.3–23.3.2012.

Käräjäsihteerin toimenkuva. Opas. 2003. Hämeenlinnan käräjäoikeus.

Käsikirja esitutkintapöytäkirjan laadinnasta. 2010. Poliisihallitus.
POHANro/2010/2069.

Laki nuorista rikoksentehtävistä 19.11.1993/998.

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689.

Laki sakon ja rikesakon määräämisestä 27.8.2010/754.

Laki sakon täytäntöönpanosta 9.8.2002/672.

Laki yhdyskuntapalvelusta 12.12.1996/1055.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Marttunen, M. 2002. Nuorisoprosessi. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Marttunen, M. 2008. Nuorisorikosoikeus. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Marttunen, M. 2012. Haastattelu. Oikeustieteen tohtori, varatuomari.
Oikeusministeriö. Rikos- ja prosessioikeuden yksikkö. Lainvalmisteluosasto.
Sähköpostitse 16.3.2012.

Niemi-Kiesiläinen, J. 2000. Johdatus esitutkinta- ja pakkokeinolakeihin. Helsinki:
Sanoma Pro.

Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4.

Oikeusministeriö. OKMK 2003:2, Osa 1: Hallituksen esitys. Saatavissa: [www.om.fi
http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURJapptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURIsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=gy5649lqw.pdf&SSURIsscontext=Satellite%20Server&blobwhere=1243790061015&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf](http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURJapptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURIsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=gy5649lqw.pdf&SSURIsscontext=Satellite%20Server&blobwhere=1243790061015&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf) [viitattu 17.3.2012].

Oikeusministeriö. 2004. Työryhmä ehdottaa, että rikoksesta epäilty nuori voitaisiin määrätä arestiin. Saatavissa:

<http://www.om.fi/Etusivu/Ajankohtaista/Uutiset/Uutisarkisto/Uutiset2004/1145624555372> [viitattu 29.2.2012].

Pakkokeinolaki 30.4.1987/450.

Poliisi: Uusi kirjallinen menettely rikosasioissa. Esite 2012. Saatavissa:

[http://www.poliisi.fi/poliisi/home.nsf/ExternalFiles/kirjallinen_%20menettely_esite3/\\$file/kirjallinen_%20menettely_esite3.pdf](http://www.poliisi.fi/poliisi/home.nsf/ExternalFiles/kirjallinen_%20menettely_esite3/$file/kirjallinen_%20menettely_esite3.pdf) [viitattu 5.3.2012]

Poliisihallitus. 2010. Uusi sakkokäsikirja. POHANro/2010/2119.

Rikoslaki 19.12.1889/39.

Rikosseuraamusalan vuosikertomus. 2009. Mittava uudistushanke rikosseuraamusalalla päätökseen. Saatavissa:

<http://www.rikosseuraamus.fi/51202.htm> [viitattu 22.3.2012].

Rikosseuraamuslaitos. 2012. Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta. Saatavissa:

<http://www.rikosseuraamus.fi/15136.htm> [viitattu 15.3.2012].

Rikosseuraamuslaitos ohje. 2010. Nuorisorangaistuksen täytäntöönpano 23/004/2010.

Saatavissa: <http://www.rikosseuraamus.fi/31500.htm> [viitattu 22.3.2012].

Rikosseuraamuslaitos seuraamusselvitys. 2010. Saatavissa:

<http://www.rikosseuraamus.fi/52533.htm> [viitattu 2.4.2012].

Ruohonen, M. Rikosylikonstaapeli. Haastattelu: 27.3.2012. Rauma: Rauman poliisiasema.

Sisäasianministeriön ohje poliisiosastolle. 2008. Voimassa 1.5.2008–30.4.2013.

Saatavissa:

http://www.poliisi.fi/poliisi/home.nsf/ExternalFiles/syytt%C3%A4j%C3%A4lle_ilmo

[itettavat_rikosasiat/\\$file/syytt%C3%A4j%C3%A4lle_ilmoitettavat_rikosasiat.pdf](#)

[viitattu 2.4.2012].

Suomen asianajajaliitto. 2004. Nuorisotyöryhmän mietintö. Saatavissa:

http://www.asianajajat.fi/viestinta/tiedotteita_ja_lausuntoja/arkisto/2004?736_m=932.

[viitattu 29.2.2012].

Tapani, J. & Tolvanen, M. 2011. Rikosoikeus; Rikosoikeus; Rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. Helsinki: Talentum.

Tilastokeskus. Saatavissa: <http://www.stat.fi/> [viitattu 15.3.2012].

Tuomioistuimet. 2012a. Ehdollinen vankeusrangaistus. Saatavissa:

<http://www.oikeus.fi/5878.htm> [viitattu 15.3.2012].

Tuomioistuimet. 2012b. Ehdoton vankeusrangaistus ja yhdyskuntapalvelu. Saatavissa:

<http://www.oikeus.fi/5857.htm> [viitattu 19.3.2012].

Tuomioistuimet. 2012c. Nuori rikoksentekijä. Saatavissa:

<http://www.oikeus.fi/5879.htm> [viitattu 5.3.2012].

Valtioneuvoston asetus nuorisorangaistuksesta 21.12.2004/1196.

Valtioneuvoston asetus sakon täytäntöönpanosta 19.9.2002/789.

Vankeuslaki 23.9.2005/767.